

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Dünyasına İlişkin Bilişsel Yapılarının İncelenmesi*

*Investigation of Social Studies Teacher Candidates' Cognitive Structures About Turkish World***

Tuğba TURGUT***

Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI****

Özet

Türkler yüzyıllar boyunca tarih sahnesinde var olan ve bağımsızlığı ülkü edinmiş bir millettir. Böylece uzun yıllar boyunca farklı devletler kurarak var olmuşlar ve günümüzde de dünyanın pek çok yerinde çeşitli devletler halinde varlıklarını sürdürmektedirler. Türk Dünyasını oluşturan devlet ve toplulukların öğrencilere öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenlerine önemli görevlerin düştüğü aşikârdır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmen adayları lisans eğitimleri süresince farklı adlar altında Türk Dünyasını oluşturan ülke ve topluluklara ilişkin eğitimler almaktadırlar. Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) aracılığıyla Türk Dünyasına ilişkin bilişsel yapılarında meydana gelen değişimi incelemektir. Araştırmada nicel metodoloji bağlamında tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) kullanılmıştır. Elde edilen veriler kesme noktası tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda sosyal

* Bu çalışmanın bir kısmı, 7. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Dünyasına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi Aracılığıyla İncelenmesi" adıyla sunulmuştur.

** Some part of this study was presented at the 7th International Symposium on Social Studies Education with the title of "Investigation of Social Studies Teacher Candidates' Cognitive Structures About Turkish World by Using Word Association Test".

*** Doktora öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD. Kastamonu, Türkiye, tobatrgt@gmail.com

**** Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD. Kastamonu, Türkiye; selahattinkaymakci@gmail.com.

bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkeleri hakkında ürettikleri kelime sayılarında artış olduğu, kurdukları cümlelerin ağırlıklı olarak yüzeysel bilgi içerdiği ve bu cümlelerin söz konusu ülkelerin manevi açıdan birlikteliğine vurgu yapan cümleler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Türk Dünyası, kelime ilişkilendirme testi, öğretmen adayı, bilişsel yapı.

Abstract

Turks are a nation that has existed in history for centuries and has preferred being independence. Thus, the Turks have existed for many years by establishing different states and today they continue to exist in various states in many parts of the world. It is obvious that social studies teachers have important duties about teaching Turkish world topics to the students. Thus, social studies teacher candidates are taking courses under different names during their undergraduate education about the countries and communities of the Turkish World. The aim of this study is to examine the changes of social studies teacher candidates' cognitive structures about the Turkish World by using the Word Association Test. In this study, a survey method was used in the context of quantitative methodology. The participants of the study consisted of teacher candidates studying in Kastamonu University, Faculty of Education, Department of Turkish Language and Social Sciences Education, Social Studies Education Program in the fall semester of 2018-2019 academic year. In the study, Word Association Test (KIT) was used as a data collection tool. The data gathered were analyzed with cutting point technique. As a result of the study, it has been observed that the number of words produced by social studies teacher candidates on the Turkic World countries has increased. In addition, it has been determined that the sentences formed by the teacher candidates about the Turkic World countries contain superficial information and these sentences are the sentences that emphasize the spiritual unity of the countries in question.

Key Words: Social studies, Turkish World, word association test, teacher candidate, cognitive structure.

Türklerin tarih sahnesindeki rolü bilinen dünya tarihi içinde ayrı bir özelliğe sahiptir. Türklerin savaşçı, zor iklim şartlarına karşı dirençli, “kabına sığmaz” yapısı neticesinde dünyanın pek çok yerine yayılmaları, büyük ülkeleri olan ve İslam medeniyetinin temsilcisi olma gibi pek çok özelliğe sahip olmaları onların dikkat çekici bir millet olmasında etkili olmuştur (Arslan 2016). Bu özellikleri sayesinde tarihsel süreçte farklı bölgelerde hâkimiyet kurmuş Türk milletinin gittikleri yerde derin izler bıraktığını söylemek mümkündür. Nitekim Bayram

(2011) 21. yüzyılda dahi Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında hala Türk milletinin derin izleri bulunduğunu ifade etmiştir.

Tarihte birçok devlet ve idare kurmuş olan Türk milleti Orta Asya'da kendi istekleri dışında Rusların politikası yüzünden ayrı ayrı isimlerle parçalara ayrılmıştır (Ulusoy 2009: 359). Bu konuda 1991 yılı, Türk siyasi tarihi açısından yeni bir miladın başlangıcı olmuş ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) bünyesinde mevcudiyetlerini sürdüren Türk halklarının bağımsız Türk devletlerini kurmasıyla Asya ve Avrupa'nın siyasi haritası değişmiştir (Ulusoy 2009). SSCB'nin dağılmasından sonra Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan Türkleri bağımsızlıklarını ilan ederek kendi devletlerini kurmuşlardır (Fidan 2004). Bugün hala mevcudiyetlerini sürdüren bu bağımsız Türk Devletlerinin yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bağımsız Türk Cumhuriyetleri arasında yer almaktadır. Ayrıca 13 özerk Türk Bölgesi'nde (Altay Cumhuriyeti, Başkurdistan Cumhuriyeti, Dağıstan Cumhuriyeti, Çuvaşistan Cumhuriyeti, Hakasya Cumhuriyeti, Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti, Kabardin-Balkar Cumhuriyeti, Saha Cumhuriyeti/Yakutistan, Tataristan Cumhuriyeti, Tuva Cumhuriyeti, Moldova'da Gagavuzya, Özbekistan'da Karakalpakistan, Çin Halk Cumhuriyeti'nde Sincan Uygur Özerk Bölgesi) varlıklarını sürdüren Türk toplulukları da bulunmaktadır (Taldybayeva 2012). Buna ilaveten bugün Irak, İran, Suriye, Bulgaristan, Yunanistan ve Balkanlar'da azınlık olarak yaşayan Türklerin varlıklarını sürdürdükleri bilinmektedir (Bayram 2011). Dolayısıyla bugün "Türk Dünyası" olarak tabir edilen bu geniş saha Türklerin bağımsızlıklarına ne kadar düşkün bir millet olduğunu göstermektedir.

Türk Dünyası kavramı, Türk milletinin dünyanın pek çok yerine- çok geniş sahalara- yayılması ile ilgili olup benzer ifadeler dünyada diğer milletler içinde kullanılmaktadır (Yıldırım 2015). Bu açıdan bakıldığında Türk Dünyası, ne bir devlet ne de bir ülkedir. Ancak dünyada Türkçe konuşanların toplamı olarak birbirlerine yakın ve rasgele dağılmış vaziyette bulunan, bir zincirin halkaları gibi birbirine geçmiş, oldukça geniş hudutlara ulaşan ve kesin hatlar ile ifade edilemeyen sınırlardır (Johnson 2001). Söz konusu kavram aynı zamanda Anadolu ve Orta Asya'da bulunan Türk devletlerini, Kafkasya, Rusya-Sibirya, Çin ve Moğolistan'ın oldukça büyük bir kısmı, Orta Doğu, İran ve Balkanlar coğrafyasında yaşayan Türk halklarını tanımlamak için de kullanılmaktadır (Taldybayeva 2012: 4). Bu kapsamda Türk Dünyası coğrafyası matematik konum olarak ifade edilirse orta kuşakta, kuzeyi ve güneyi arasında 2200 km, doğu ve batısı arasında da 28 dk'lık zaman farkı bulunan ve 20-90 doğu boylamları ile 25- 55 kuzey enlemleri arasında yer alan bir bölgedir (Özey 1997: 2, akt. Sezer 2011).

Türk Dünyası yoğun olarak Türkistan bölgesinde yaşamaktadır (Kılıç 2006, 75–85, akt. Bayram 2011: 82). Türkistan bölgesi, Orta Asya coğrafyasının büyük bir kısmını içerisine alan İran'ın Horasan bölgesinden başlayarak Kuzey Afganistan dâhil Pamir ve Hindukuş-Kunlun (Karanlık) Dağları'nın kuzey eteklerinden Çin'in Tun-huang bölgesine kadar uzanan, oradan Mançurya'nın batısına ulaşan, Moğolistan'la birlikte Güney Sibiry'a'nın tamamını içine alan, batıda Ural Dağları ile Volga Irmağı'nın Hazar Denizi'ne ulaştığı noktaya kadar devam eden geniş bir alanı kaplar (Taşağıl 2012: 556, akt. Topal 2014: 9).

Milli varlık ve bütünlüklerini yüzyıllar boyunca her ne şartta olursa olsun korumaya özen gösteren Türk milletinin siyasi, sosyal ve kültürel manada sahip oldukları özelliklerin, diğer milletler ile olan etkileşimlerinin incelenmesi ve öğrenilmesinin milli tarihimizin öğrenilmesi noktasında oldukça önemli olduğu aşikârdır. Nitekim Atatürk de Türk Dünyası'ndaki milli birlik ve beraberliğin sağlanması, Türk Dünyası'nda dil ve kültür birliğinin sağlanabilmesi için milli tarihimizin ve dilimizin iyi bir şekilde araştırılması gerektiğini ifade etmiştir (Saray 1995). Böylece bir milletin kendi tarihini bilmesi, onların bir ülkü etrafında buluşmasını ve milli şuura ulaşmasına katkı sağlar (Fidan 2004). Bu bağlamda aynı soydan gelen bir milletin fertlerinin kendi soydaşlarının yalnızca yaşadığı ülkede var olmadıklarının ve dünyanın çeşitli yerlerinde farklı topluluklar halinde mevcudiyetlerini sürdürdüklerinin bilincinde olmaları gerekmektedir. Bu bilincin geliştirilmesinde bireylerin Türk Dünyasının hangi alanları kapsadığını, Türk Dünyasını oluşturan ülke ve toplulukların birbirleri ile olan siyasi, sosyal ve ekonomik ilişkilerini bilmelerinin önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Türk Dünyasına ilişkin bilgiler eğitim-öğretim kurumlarında çeşitli dersler aracılığıyla öğretilmektedir. Bu derslerden biri de sosyal bilgilerdir. Bayram'a (2011: 146) göre, bir milleti var eden temel öğeleri milletin çocuklarına aktarmakla mükellef olduğu için günümüzde sayısı 250 milyonu aşan, 7 bağımsız devlet, onlarca özerk ve muhtar cumhuriyetin yanında birçok ülkede azınlık halinde yaşayan Türk milletini birbirine tanıtmayı görevini sosyal bilgiler dersi yerine getirmelidir.

Yapılandırmacı anlayış çerçevesinde 2005 ve 2018 yıllarında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının (SBDÖP) gerçekleştirilmesi hedeflenen amaçlar kısımları incelendiğinde her iki öğretim programında öğrencilere Türk kültürü ve tarihini oluşturan temel öğe ve süreçleri kavrayarak milli bilincin aşılması hedeflenmektedir (MEB 2005; MEB 2018). Bunun haricinde 2005 ve 2018 yıllarında hazırlanan SBDÖP'nin gerçekleştirilmesi hedeflenen amaçları içerisinde doğrudan günümüz Türk Dünyasına ilişkin herhangi bir madde yer almadığı söylenebilir (Bayram 2011; MEB 2018). 2005 SBDÖP' ün

kazanımları incelendiğinde günümüz Türk Dünyasına ilişkin 4. 5. ve 7. sınıflarda Türk Dünyasına ilişkin herhangi bir kazanım bulunmazken, 6. sınıf Küresel Bağlantılar öğrenme alanında “Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk’ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendir” kazanımına yer verilmiştir (MEB 2005). 2018 SBÖP incelendiğinde ise 4. sınıfta Küresel Bağlantılar öğrenme alanında “Türkiye’nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar” ve aynı öğrenme alanının 6. sınıf düzeyinde “Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletler ile olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder” şeklinde kazanımların bulunduğu dikkati çekmektedir (MEB 2018). Buradan hareketle 2005 ve 2018 SBDÖP’ de Türk Dünyasını doğrudan ele alan kazanımların yetersiz olduğu yorumunu yapmak mümkündür. Nitekim Gülüm ve Demirok (2016) 2005 SBDÖP’de tek başına Türk Dünyası ile ilgili bir konuya yer verilmediğini, bunun yerine üniteler içinde konuya değinildiğini belirtmişlerdir. Gelecek nesillerin Türk Dünyasına ilişkin bilgi ve farkındalık sahibi bireyler olarak yetişmeleri için ilkokuldan itibaren öğretim programlarında konu ile ilgili yeterli sayıda kazanıma yer verilmesi gerektiği aksi halde konu ile ilgili yeterli donanıma sahip olmayan bireylerin yetişmesine neden olacağı düşünülmektedir. Bu konuda Çoban ve Temir (2017), çalışmalarında ülkemizde bireylerin büyük çoğunluğunun Türk Dünyası ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, bu nedenle bu eksikliğin giderilmesi noktasında bilgi ve farkındalık sahibi bireylerin yetiştirilebilmesi için gerekli alt yapının ilkokul ve ortaokuldan itibaren oluşturulması ayrıca önem arz ettiğini ifade etmişlerdir (Çoban ve Temir 2017). Bu açıdan bakıldığında öğretim programının uygulayıcıları olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türk Dünyasına ilişkin bilgi ve farkındalık sahibi bireylerin yetiştirilmesinde önemli role sahip oldukları aşikârdır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmen adayları lisans eğitimleri süresince farklı adlar altında Türk Dünyasını oluşturan ülke ve topluluklara ilişkin eğitimler almaktadırlar. Nitekim Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) 2006 yılında yürürlüğe koyduğu sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı gereğince öğretmen adaylarının IV. Yarıyıldan Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, V. Yarıyıldan Yeni ve Yakın Çağ Tarihi ve Ülkeler coğrafyası dersi, VI. Yarıyıldan Çağdaş Dünya Tarihi ve Siyasi Coğrafya derslerini almaktadırlar. Bu derslerin içerikleri ayrı ayrı incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya dersinde yerleşme, diller ve dinlerin yeryüzüne dağılımına ilişkin bilgi edinmeleri gerektiği konusundaki hedefler göz önünde bulundurulduğunda günümüz Türk Dünyası ülkelerinin beşeri ve ekonomik özellikleri; Yeni ve Yakın Çağ Tarihi dersi ile Avrupa’da meydana gelen gelişmeler ve yine bu dönemde Osmanlı Devleti dışındaki Türk

Dünyasında ortaya çıkan siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmeleri hakkında; Ülkeler Coğrafyası dersinde ise kıtalar ve ülkeler hakkında bilgi edinmelerinin Türk Dünyası ülke ve topluluklarının geçmişleri ve bugünleri hakkında siyasi, sosyal ve kültürel manada yaşadıkları gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiği görülmektedir (YÖK 2006). Öte yandan VI. Yarıyılında Çağdaş Dünya Tarihi dersi ile I. Dünya Savaşı ve sonrasında II. Dünya savaşı, I. ve II. Körfez Savaşı ve SSCB'nin dağılması ile yeni bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin kurulması gibi konuların yer alması bu derste öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülke ve topluluklarının bağımsızlık süreçlerine ilişkin bilgi sahibi olmalarına katkı sağladığı söylenebilir. Son olarak öğretmen adaylarının aynı yarıyılında siyasi coğrafya dersi ile siyasi coğrafyada etkili olan fiziki ve beşeri etmenler, Ortadoğu ülkeleri, Balkan ve Kafkas ülkeleri, Türkiye Cumhuriyetleri hakkında bilgi edinmelerinin hedeflendiği görülmüştür (YÖK 2006). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı incelendiğinde ise, öğretim programında Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının II. Yarıyılında aldıkları Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, V. Yarıyılında Yeni ve Yakın Çağ Tarihi, VI. Yarıyılında Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği derslerini aldıkları tespit edilmiştir. Bahsi geçen derslerin içerikleri incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarına genel beşeri ve ekonomik coğrafya ile dünya üzerindeki yayılış alanları ve bunlar üzerinde etkili olan faktörler hakkında bilgi verilmek amaçlanmaktadır. Bu amaç göz önünde bulundurulduğunda öğretmen adaylarının günümüz Türk Dünyasının beşeri ve ekonomik özellikleri hakkında bilgi edinmelerine katkı sağladığı söylenebilir. Benzer şekilde Yeni ve Yakın Çağ Tarihi dersi ile öğretmen adaylarına Asya, Avrupa, Amerika'daki önemli gelişmeler ve Osmanlı Devleti dışındaki Türk Dünyası'nda ortaya çıkan siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmeler hakkında bilgi verilmektedir. Bu sayede öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülke ve topluluklarının geçmişteki siyasi, sosyal ve kültürel gelişimleri hakkında bilgi sahibi olacakları söylenebilir. VI. Yarıyılında aldıkları Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği dersinde siyasi coğrafyada etkili fiziki ve beşeri etmenler doğrultusunda Avrupa Birliği, Orta Doğu, Balkanlar, Kıbrıs, Kafkaslar ve Orta Asya coğrafyasının siyasi teşekkülü ele alınmaktadır. Bu ifadeden yola çıkarak öğretmen adaylarının Türk dünyasını oluşturan ülke ve topluluklarının coğrafik açıdan siyasi yönleri hakkında bilgi edineceklerini söylemek mümkündür (YÖK 2018). Her iki lisans öğretim programının dersleri ve ders içerikleri karşılaştırıldığında lisans programlarında Türk Dünyasına ilişkin doğrudan bir ders yer almadığı ancak öğretmen adaylarının konu hakkında bilgi ve farkındalık kazanmalarının coğrafya ve tarih disiplinlerine ilişkin derslerin içine yedirilerek kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Buna göre öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinde almış oldukları bu derslerin

içerikleri de göz önünde bulundurularak bu konudaki bilişsel yapılarının incelenmesi ve varsa bilişsel yapılarındaki eksikliklerin giderilmesi gerektiği düşünülmektedir.

İlgili alanyazın tarandığında doğrudan sosyal bilgiler öğretiminde Türk Dünyasının yerini konu edinen birtakım araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmalar; sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında Türk Dünyası (Bayram 2011; Çoban ve Temir 2017; Gülüm ve Demirok 2016; Ünal 2008; Ünal ve Özmen 2012; Yıldırım 2006), sosyal bilgiler ders kitaplarında Eski Türkler (Ateş İncirci Karadeniz ve Kapucubaş 2018; Turan 2009), sosyal bilgiler müfredatında Türk Dünyası konusu ve dış politikamıza etkilerine ilişkin akademisyen görüşleri (Çoban ve Temir 2017), sosyal bilgiler dersinde Türk Dünyası konularının öğretiminde çözümlemeli öykünün kullanımı (Kaymakçı 2016), sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritalara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri (Ünal 2012), ortaokul öğrencilerinin zihin dünyalarında Türk Dünyası algısı (Karaçalı 2012; Ulusoy 2009) ve sosyal bilgiler eğitimi lisans programlarında Türk Dünyası (Kaymakçı ve Alabaş 2012) şeklinde sıralanabilir.

Alanyazındaki araştırmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, araştırmaların çoğunluğunun sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarına yönelik olduğu, buna karşın sosyal bilgiler eğitimi lisans programına ilişkin araştırmaların sınırlılık arz ettiği görülmektedir. Bununla birlikte yapılan araştırmaların çoğunluğunun örneklem grubunun ortaokul öğrencileri olduğu, öğretmen adaylarına yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Oysa gelecek nesillere Türk Dünyasına ilişkin farkındalığın aşılmasında sosyal bilgiler öğretmenlerine önemli görevlerin düştüğü aşikârdır. Yapılacak bu araştırmayla alanyazındaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlanacağı, sosyal bilgiler eğitimi lisans programlarında Türk Dünyası konularının ve gelecek araştırmalara esin kaynağı olunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) aracılığıyla Türk Dünyasına ilişkin bilişsel yapılarında meydana gelen değişimi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

Sosyal bilgiler eğitimi lisans programı birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının Türk Dünyasına ilişkin bilişsel yapıları nedir?

Sosyal bilgiler eğitimi lisans programı ikinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının Türk Dünyasına ilişkin bilişsel yapıları nedir?

Sosyal bilgiler eğitimi lisans programı üçüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının Türk Dünyasına ilişkin bilişsel yapıları nedir?

Sosyal bilgiler eğitimi lisans programı dördüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının Türk Dünyasına ilişkin bilişsel yapıları nedir?

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyasına ilişkin bilişsel yapıları nasıl bir değişim göstermektedir?

Yöntem

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre görece daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk Çakmak Akgün Karadeniz ve Demirel 2017:184). Buna göre araştırmada, mevcut durumun ortaya konulması, bireylerin kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılması ve araştırmanın amacına uygunluğu nedeniyle tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini ise 2018-2019 eğitim- öğretim yılı güz yarıyılında Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim görmekte olan 180 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminin tercih edilmesinin nedeni, bu yöntemin araştırmaya hız ve pratiklik kazandırması, aynı zamanda araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanma şansının bulunmadığı durumlarda kullanılmaya olanak sağlaması gibi özelliklerinden kaynaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2016). Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demografik özellikleri (n=180)

Sınıf Düzeyi	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1.Sınıf	27	25.96	18	23.68	45	25
2.Sınıf	24	23.07	21	27.63	45	25
3.Sınıf	27	25.96	18	23.68	45	25
4.Sınıf	26	25	19	25	45	25
Toplam	104	100	76	100	180	100

Tablo 1'e göre araştırmaya birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 27 kadın, 18 erkek; ikinci sınıftan 24 kadın, 21 erkek; üçüncü sınıftan 27 kadın, 18 erkek ve dördüncü sınıftan 26 kadın ve 19 erkek araştırmaya katılmıştır. Buna göre araştırmaya toplamda 26 kadın, 19 erkek sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) kullanılmıştır. Kelime ilişkilendirme (kelime çağrışımı), önceden belirlenmiş kelimelerin kişilerde yarattığı çağrışımların doğrudan incelenmesini sağlayan bir tekniktir (Şimşek 2015: 661). Aynı zamanda bu teknik bir durum, kişi ya da disiplininin nasıl anlaşıldığını ölçmek ve kavramlar arası ilişkilerin açığa çıkarılmasında da etkilidir (Elmas 2018). Dolayısıyla bu teknik ile bireylerin zihinlerinde kavramlara ait uzun süreli çağrışımların ortaya çıkarılması sağlanarak kavram yanlışlarının olup olmadığının ve mevcut kavram/ kavramlar hakkındaki bilişsel yapıların tespit edilmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu araştırma da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının araştırma kapsamındaki ülkelere yönelik bilişsel yapılarını ortaya koymak, varsa kavram yanlışlarını tespit etmek amacıyla KİT tercih edilmiştir. KİT'te Bağımsız Türk Cumhuriyetlerine (Türkiye Cumhuriyeti, Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) yer verilmiştir. Söz konusu ülkelerin tercih edilmesinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ilişkilendirme göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca araştırma kapsamındaki Türk Dünyası ülkelerinin tercih edilmesinde KİT sosyal bilgiler eğitimi ana bilim dalında görevli bir öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuştur. Bu doğrultuda geliştirilen veri toplama aracında her bir Türk Dünyası ülkesi ile ilgili zincirleme cevap riskini önlemek amacıyla

anahtar kavramlara yer verilmiştir (Bahar ve Özatlı 2003). Aşağıda örnek bir sayfa düzeni gösterilmiştir:

Türkiye.....
Türkiye.....
Türkiye.....
Türkiye.....
Türkiye.....
İlgili cümle.....

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanma aşamasında öncelikle birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sayısı tespit edilerek her sınıf düzeyinden ne kadar katılımcıya ulaşılabileceği belirlenmiştir. Uygulama sırasında araştırmacılar/ders sorumluları tarafından öğretmen adaylarına araştırma konusu ile ilgili bilgi verilerle KİT’te yer alan her bir Türk Dünyası ülkesi ile ilişkili olduğunu düşündükleri kelimeleri yazmaları istenmiştir. Ayrıca her bir anahtar kavramla ilişkilendirilmede bulunduktan sonra araştırma kapsamında yer alan ülkeler ile ilgili bir cümle yazmaları istenmiştir. Veriler 2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında 01-04 Ekim 2018 tarihleri arasında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin toplanması ile KİT’lerin her biri kodlanarak veri analiz sürecine başlanmıştır. Akabinde öğretmen adaylarının KİT’te verilen her bir Türk Dünyası ülkesi ile ilişkilendirdikleri kelimelerin neler olduğu ve bunların tekrarlanma sıklıklarının gösteren bir frekans tablosu oluşturulmuştur. Oluşturulan frekans tablosunda her bir Türk Dünyası ülkesi ile ilişkilendirilen kelimelerin hangi katılımcılar tarafından kaçar defa tekrar ettiğine yer verilmiştir. Daha sonra frekans tablosu doğrultusunda CMaps programında kavram ağları oluşturulmuştur. Kavram ağlarının oluşturulmasında Bahar vd.(1999) tarafından hazırlanan kesme noktası tekniği kullanılmıştır. Kesme noktası tekniğinde, her bir anahtar kavramın en fazla tekrar edilen kelimelerin orta sayısı alınır ve en yüksek kesme noktası belirlenir. Aynı şekilde diğer tekrar eden kelimelerinde orta noktası alınarak diğer kesme noktaları oluşturulur. Bu işlem kelimelerin tamamı bitene kadar tekrar edilir ve böylece en fazla ve en az tekrar edilen anahtar kelimeler belirlenmiş olur (Akt. Ercan ve Taşdere 2010).

Kavram ağları oluşturulduktan sonra öğretmen adaylarının araştırma kapsamındaki her bir ülke hakkında yazdıkları cümleler detaylı şekilde analiz edilmiştir. KİT’te yer alan her bir cümle analiz edilirken öğretmen adaylarının bilişsel yapılarını derinlemesine incelemek amacıyla Ercan ve Taşdere’nin (2010) sınıflandırmasından yararlanılmıştır. Bu doğrultuda araştırma kapsamındaki Türk Dünyası ülkeleri ile ilgili yazılan cümleler bu sınıflandırma göz önünde bulundurularak bilimsel bilgi içerikli, bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren, kavram yanılgısı içeren cümleler olmak üzere 3 kategoriye ayrılarak analiz edilmiştir. Buna göre belirtilen kategorilere ait açıklamalar aşağıda verilmiştir:

Bilimsel bilgi içerikli cümleler: Öğrencilerin kurmuş oldukları cümlelerin araştırma kapsamındaki anahtar kavramlarla olan ilişkisine ve bilimsel olarak doğru olup olmadığına bakılmıştır.

Bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümleler: Öğrencilerin kurdukları cümlelerin bilimsel içerikten ziyade günlük yaşamada kullanılan, geçmiş deneyim ve gelenekler ile ilişkilendirilmesi söz konusu ise bu kategoriye konulmuştur.

Kavram yanılgısı içeren cümleler: Öğrenciler ilgili kavramı cümle içinde kullanırken bu kavramları farklı veya yanlış anlama sahip kavramlarla ifade etmeleri söz konusu ise bu kategoriye konulmuştur.

Bulgular Ve Yorumlar

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) aracılığıyla Türk Dünyasına ilişkin bilişsel yapılarında meydana gelen değişimi incelemeyi amaçlayan bu çalışmada aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Sosyal bilgiler eğitimi lisans programı birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının cevaplarına ilişkin bulgular ve yorum:

Birinci araştırma sorusu doğrultusunda oluşturulan bu başlık altında birinci sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT’te yer alan Türk Dünyası ülkeleri ile ilişkilendirmiş oldukları kelime sayıları, kelimelerin kesme noktası aralıkları ve kurdukları cümlelerin kategorilendirilmiş hali incelenmiştir.

Tablo 2. Birinci Sınıfta Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Kelime İlişkilendirme Testindeki Her Bir Türk Dünyası Ülkesi İçin Kelime Sayısına İlişkin Bulgular

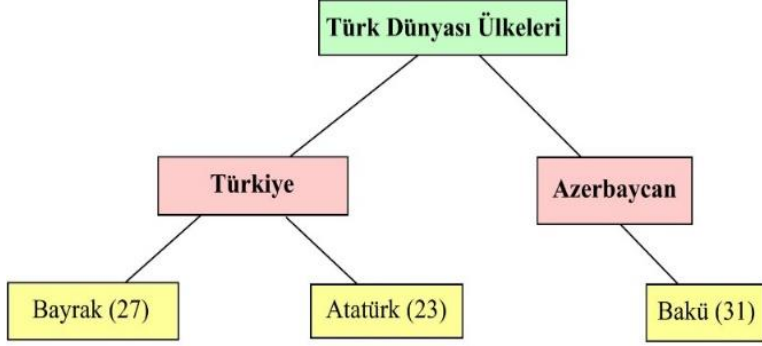
Ülkeler	f	%
Türkmenistan	68	17.30
Türki	68	17.30
Azerbaycan	59	15.01
Kazakistan	54	13.74
Özbekistan	51	12.97
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	47	11.95
Kırgızistan	46	11.70
Toplam	393	100

Tabloya göre birinci sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları KİT'te Türk Dünyası ülkeleri ile toplam 393 kelime ilişkilendirmiştir. Birinci sınıftaki öğretmen adaylarının ilişkilendirdikleri kelimelerin

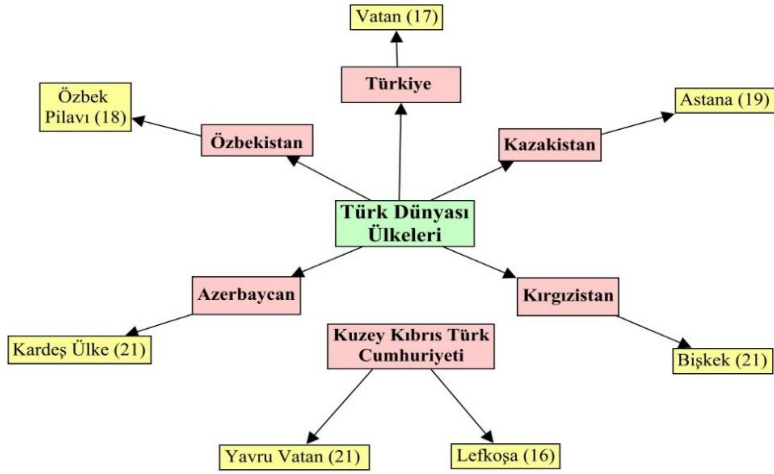
- 68 (%17.30)'i Türkmenistan ve Türkiye,
- 59 (% 15.01)'u Azerbaycan,
- 54 (%13.74)'ü Kazakistan,
- 51 (12.97)'i Özbekistan,
- 47 (%11.95)'si Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve
- 46 (%11.70)'sı ise Kırgızistan'a aittir.

Buna göre öğretmen adaylarının tabloda her bir Türk Dünyası ülkesi ile ilişkilendirdikleri kelime sayıları incelendiğinde öğretmen adaylarının en fazla Türkmenistan, en az ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile kelime ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT'lerde ilişkilendirdikleri kelimeler Şekil 1'de kesme noktası tekniği kullanılarak incelenmiştir.

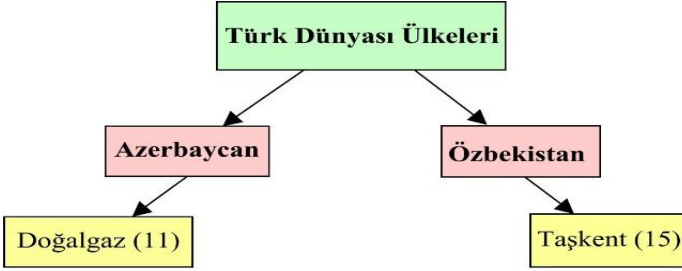
Kesme noktası 22 ve yukarısı

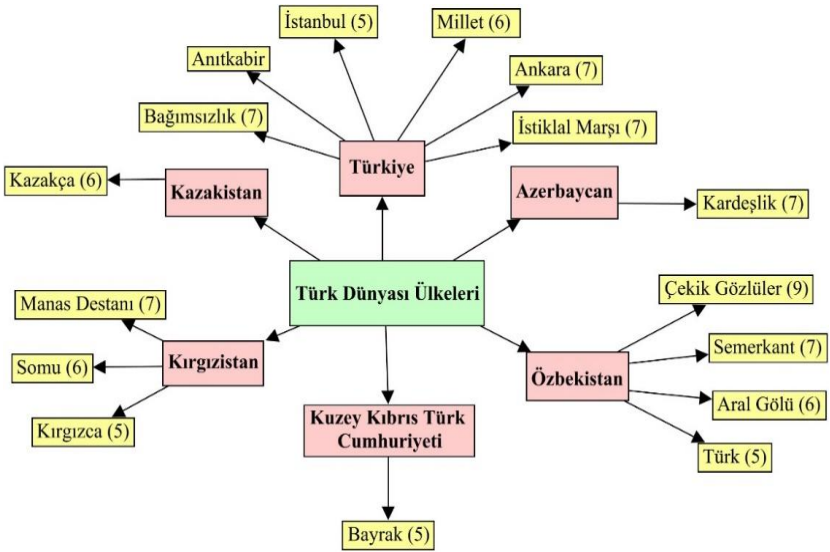
Kesme Noktası 21-16 arası

Kesme Noktası 15-10 arası

Kesme Noktası 9-5 arası

Şekil 1. Birinci Sınıfta Öğrenim Gören Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının KİT'lerde Türk Dünyası Ülkeleri İle İlişkilendirdikleri Ülkelerin Kesme Noktaları

Şekil 1'de kavram ağının merkezinde "Türk Dünyası Ülkeleri" yeşil kutucuk ile belirtilmiş olup, pembe renkteki kutucuklar kesme noktası aralığında yer alan araştırma kapsamındaki her bir Türk Dünyası ülkelerini, sarı renkteki kutu-

cuklar ise öğretmen adaylarının bu ülkeler ile ilişkilendirmiş oldukları kelimeleri ifade etmektedir.

Kesme noktası 22 ve yukarısında, araştırmaya katılan birinci sınıftaki öğretmen adaylarının yedi Türk Dünyası ülkesinden en fazla Türkiye ve Azerbaycan ile ilişkilendirme yaptıkları tespit edilmiştir. Ayrıca birinci sınıftaki öğretmen adayları Türkiye ile Ulu Önder Atatürk'ü ve milli ve manevi bütünlüğümüzün simgesi olan Türk Bayrağını ilişkilendirirken, Azerbaycan ile yalnızca Bakü şehri ni ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Buna göre birinci sınıftaki öğretmen adayları Türkiye ile manevi açıdan önem teşkil eden kelimeleri, Azerbaycan ile yalnızca başkent olma özelliğine sahip Bakü şehrini ilişkilendirmişlerdir.

Kesme noktası 21-16 arasında araştırmaya katılan öğretmen adaylarının Türkiye, Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile kelimeleri ilişkilendirdikleri görülmüştür. Söz konusu ülkeler ile ilişkilendirilen kelimeler incelendiğinde öğretmen adaylarının Türkiye ve Azerbaycan'ı manevi değere sahip olan Vatan ve Kardeş Ülke, Özbekistan ile ülkenin meşhur yemeği Özbek Pilavi, Kazakistan, Kırgızistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile de ülkelerin başkentlerini ilişkilendirmişlerdir.

Kesme noktası 15-10 arası incelendiğinde öğretmen adayları Azerbaycan ile Doğalgazı; Özbekistan ile de başkenti olan Taşkent'i ilişkilendirmişlerdir. Öğretmen adaylarının Azerbaycan'ı doğalgaz ile ilişkilendirmeleri ülkedeki doğalgaz varlığından ileri geldiğini işaret etmektedir.

Kesme noktası 9-5 arası incelendiğinde ise öğretmen adaylarının Türkiye'yi milli ve manevi açıdan büyük öneme sahip kelimelerle (İstiklal Marşı, Bağımsızlık, Millet, Ankara) ve Dünya tarihi ve kültürel açıdan tanınmış şehrimiz İstanbul ile ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Diğer Türk Dünyası ülkeleri ise dilleri, şehirleri, gölleri ve Türk Tarihindeki destanlar ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca bu kesme noktası aralığında öğretmen adaylarının Türk Dünyası ile ilişkilendirdikleri kelime sayılarında bir artış gözlenmiştir.

Buna göre araştırmaya katılan birinci sınıftaki öğretmen adaylarının kelime ilişkilendirme testinde Türk Dünyası ile ilişkilendirdikleri kelimeler incelendiğinde bu ülkeler hakkında ortak kelimelere yer vermedikleri, daha ziyade her bir ülkenin dili, başkenti, ülkenin bulunduğu coğrafyadaki insanların fiziksel özelliği ve söz konusu ülkelerin meşhur yemeği gibi çeşitli kelimeler ile ilişkilendirmeler yaptıkları tespit edilmiştir. Ayrıca her bir kesme noktasında Türkiye'nin yanı sıra Azerbaycan ile ilişkilendirilen kelimelerin yer aldığı, bunun tam aksi olarak kesme noktası aralıklarında Türkmenistan ile herhangi bir kelimenin ilişkilendirilmediği tespit edilmiştir.

Tablo 3. Birinci Sınıfta Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Türk Dünyası Ülkeleriyle İlgili Kurdukları Cümlelere İlişkin Bulgular

Türk Dünyası Ülkesi	Bilimsel bilgi içeren cümle sayısı	Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısı	Kavram yanlışlığı içeren cümle sayısı	Boş
Türkiye	20	18	0	7
Azerbaycan	7	21	0	17
Özbekistan	11	6	0	28
Türkmenistan	8	6	2	29
Kazakistan	9	3	1	32
Kırgızistan	8	4	0	33
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	13	9	0	23
Toplam	76	67	3	169

Birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkeleriyle ilgili kurdukları cümlelere ilişkin bulgular Tablo 3’de gösterilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümle sayısı 76, bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısının ise 67 olduğu ve 3 kavram yanlışlığı içeren cümle kurdukları görülmüştür. Buna ilaveten öğretmen adaylarının kelime ilişkilendirme testlerinde ilgili cümle kısımlarında 169 boş bulunduğu ve araştırma kapsamındaki ülkeler ile ilgili bir cümle kurmadıkları tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının Türkiye ile ilgili 20 bilimsel bilgi içerikli, 18 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle kurdukları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öğretmen adayları bilimsel bilgi içerikli kurdukları cümlelerinde Türkiye’nin coğrafi konumunun tarihi geçmişe olan etkisi, ülkenin bitki örtüsü ve en kalabalık şehrine dikkat çekmişlerdir. Bu kapsamda Türkiye’nin coğrafi konumunun tarihi geçmişe olan etkisi hakkında SB1-36E; “Türkiye’nin coğrafi konumunun geniş bir tarihe sahip olmasında etkili olduğu ayrıca ülkenin stratejik bir önem sahip olmasından ötürü diğer ülkeler tarafından elde edilmek istenmektedir.”, ülkenin bitki örtüsü ile ilgili SB1- 13K; “Karadeniz’deki ağaç varlığı diğer bölgelere oranla daha fazladır.” ve en kalabalık şehri konusunda SB1-4K; En kalabalık şehri İstanbul’dur.” demiştir. Öte yandan öğretmen adayları Türkiye’nin bağımsız bir ülke olduğunu vurgulamışlardır. SB41- 40K kodlu öğ-

retmen adayı “Türkiye dört mevsimi bir arada yaşayan bağımsız vatansever bir ülkedir” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Öğretmen adaylarının Türkiye ile ilgili bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümleleri incelendiğinde milliyetçilik duygusuna ve ülkenin küllerinden doğarak kurulmuş bir ülke olduğuna vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu konuda SB1- 17 kodlu öğretmen adayı “Türkiye milliyetçilik duygusu en güzel olan ülke.”, SB1- 15E kodlu öğretmen adayı “(Türkiye) Doğuştan birbirine sonuna kadar bağlı vatani uğruna hiçbir şeyden korkmayacak milletlerin ülkesi.” ve SB1- 25E kodlu öğretmen adayı “Bir ulusun bir liderle beraber küllerinden yeniden doğması” diyerek milli mücadelenin ülke tarihindeki önemine vurgu yapmıştır.

Azerbaycan ile ilgili bilimsel bilgi içerikli cümlelere bakıldığında öğretmen adaylarının ülkedeki doğalgaz varlığına, başkentine, komşu ve kardeş ülke olma konusuna dikkat çekmişlerdir. Bu doğrultuda ülkedeki doğalgaz varlığı hakkında SB1- 36E; “Ülkedeki doğalgaz varlığı ülkenin gelişiminde büyü paya sahiptir.”, komşu ve kardeş ülke olma ile ilgili SB1-21E; “Türkiye’nin komşusu ve başkenti Bakü’dür.”. Buna ilaveten bu ülke ile ilgili öğretmen adaylarının bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümleleri incelendiğinde Azerbaycan’ın Türkiye’nin kardeş ülkesi olduğuna vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu konuda SB1-15E kodlu öğretmen adayı “Geçmişten bugüne kardeş ülke.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Öğretmen adaylarının Özbekistan ile ilgili kurdukları cümleler incelendiğinde Türk ırkının bir parçası olduğu (SB1-15E), Orta Asya’da yer alan bir Türk Devleti (SB1- 7E), en meşhur yemeği olan Özbek pilavı (SB1-1E), başkentinin Taşkent (SB1- 21E) olduğuna dikkat çekmişlerdir. Ayrıca öğretmen adaylarının Özbekistan ile ilgili kurdukları bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümleleri incelendiğinde bu ülkeye ilişkin olumlu ifadeler kullandıkları tespit edilmiştir. Bu olumlu ifadelerin içeriklerinin Türklük duygusu, kardeş olma ve birlikteliğe vurgu yaptığı saptanmıştır. Buna göre öğretmen adaylarının “Türklük duyguları ağır olan bir ülke.” (SB1-16E), “Özbek, Kazak, Kırgız hep biriz.”(SB1 – 3E), Özbekistan, kardeş olduğumuz ülkelerden biridir.” (SB1- 28K) şeklindeki görüşleri bu tespiti doğrular niteliktedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının Türkmenistan ile ilgili kurdukları bilimsel bilgi içerikli cümleler incelendiğinde bu cümlelerin Türkmenistan’ın önemli şehirlerine, mimari yapılarına ve coğrafi konumuna vurgu yaptıkları görülmüştür. Buna göre önemli şehirleri ile ilgili SB1- 9K’a göre “Aşkabat ülkenin en büyük şehridir.”, mimari yapıları ve coğrafi konumu ile ilgili olarak SB1-

41K, “Ertuğrul Gazi Camii Türkmenistan’ dadır. Merv, Aşkabat önemli şehirlerdendir.”, SB1-4K; “Türkmenistan Orta Asya’nın güneybatısında yer alır.”, SB1-43K kodlu öğretmen adayı ise “Türkmenistan Orta Asya’da bulunan bir Türk Devleti’dir.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının bu ülke ile ilgili bilimsel olmayan cümlelerine bakıldığında ise kardeşlik duygusuna dikkat çektikleri tespit edilmiştir. Bu doğrultuda SB1- 28K kodlu öğretmen adayının “Türkmenistan’ın kardeş olduğumuz yedi kardeş ülkeden biri.” şeklindeki ifadesi bu görüşü tespiti destekler niteliktedir.

Öğretmen adayları Kazakistan ile ilgili bilimsel bilgi içerikli cümlelerinde ülkenin yüzölçümü bakımından büyüklüğü, yeraltı zenginlikleri, başkentine vurgu yapmışlardır. Buna göre ülkenin başkenti ile ilgili olarak SB1-21E; “Kazakistan’ın başkenti Astana’dır.”; yüzölçümü bakımından büyüklüğü konusunda SB1-32K; Dünya’nın en büyük (yüzölçümü) dokuzuncu ülkesidir.”; yeraltı zenginlikleri hakkında SB1-36E; “Petrol, Uranyum, Demir, Altın, Krom bakımından zengindir, ana gelir kaynağı yeraltı kaynakları ihracatına dayanır.” diyerek düşüncelerini açıklamışlardır. Son olarak öğretmen adaylarının ülkenin geleneksel kıyafetleri konusunda bir kavram yanlışlığı yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu konuda SB1-31K kodlu öğretmen adayı “Dombra adı verilen geleneksel kıyafetler giyerler.” şeklinde kavram yanlışlığı içeren bir cümle kurmuştur.

Kırgızistan ile ilgili olarak bilimsel bilgi içeren cümle kuran öğretmen adayları ülkenin para birimine, başkentine, ülkedeki dağlık alanların kapladığı alana dikkat çekmişlerdir. Bu doğrultuda ülkenin para birimi ile ilgili olarak SB1-21E; “Para birimi somudur.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. SB1- 36E koldu öğretmen adayı ülkedeki dağlık alanların kapladığı alan ile ilgili olarak “Tanrı dağları ülkenin %65’ini kaplamaktadır ve turistik yerler vardır.” demiştir. Son olarak ülkenin başkentine ilişkin SB1- 31K kodlu öğretmen adayı “Kırgızistan’ın başkenti Bişkek’tir.” şeklinde bilimsel bilgi içerikli cümle kurmuştur. Öğretmen adaylarının bu ülke ile ilgili bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerinde ülkede araba kazalarının yaşandığına (SB1- 9K) ve eski kültürlerine bağlı ve devam ettiren bir ülke (SB1- 27E) olduğunu vurguladıkları görülmüştür.

Öğretmen adaylarının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile ilgili kurmuş oldukları cümleler incelendiğinde ülkenin Akdeniz’de bulunan bir ada ülkesi (SB1-28K), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin yavru vatan (SB1- 20E) olduğuna, Akdeniz iklimi görüldüğünden kışları çok soğuk olmadığına (SB1- 36E), ülkenin %99’unun Müslüman olduğuna (SB1- 31K), KKTC’yi tanıyan tek devletin Türkiye olduğuna ve Rauf Denktaş’ın KKTC’nin cumhurbaşkanlığını yaptığına (SB1- 41K) dikkat çektikleri görülmüştür. Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren

cümleler incelendiğinde Kıbrıs'taki eğitimin pahalı olduğuna, ülke dışında bize ait topraklar olduğuna ve vatanımızın küçük bir parçası olduğuna değinilmiştir. Buna göre SB1-39E kodlu öğretmen adayının “Ülke dışında kalmış bize ait topraklar.”, SB1- 4K kodlu öğretmen adayının “Kıbrıs'ta okumak çok pahalıdır” ve SB1- 27E “ (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) Vatanımızın küçük bir parçasıdır” şeklindeki görüşleri bu ifadeleri destekler niteliktedir.

-Sosyal bilgiler eğitimi lisans programı ikinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının cevaplarına ilişkin bulgular ve yorum:

İkinci araştırma sorusu doğrultusunda bu başlık altında ikinci sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT'te yer alan her bir Türk Dünyası ülkesi ile ilişkilendirmiş oldukları kelime sayıları, kelimelerin kesme noktası aralıkları ve kurdukları cümlelerin kategorilendirilmiş hali analiz edilmiştir.

Tablo 4. İkinci Sınıfta Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Kelime İlişkilendirme Testindeki Her Bir Türk Dünyası Ülkesi İçin Kelime Sayısına İlişkin Bulgular

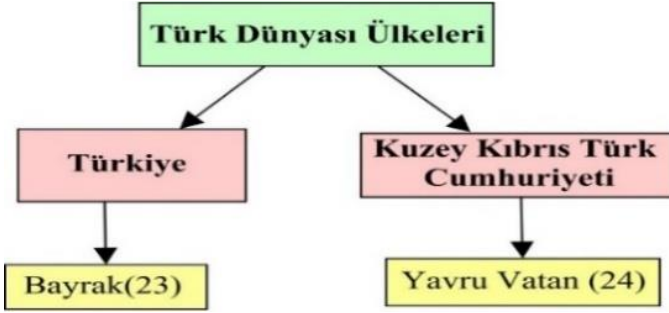
Ülkeler	f	%
Kazakistan	103	17.31
Türkmenistan	95	15.96
Türkiye	92	15.46
Özbekistan	82	13.78
Kırgızistan	79	13.27
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	73	12.26
Azerbaycan	71	11.93
Toplam	595	100

Tablo 4 incelendiğinde ikinci sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları KİT'lerde Türk Dünyası ülkeleri ile toplam 595 kelime ilişkilendirmiştir. Bu kelimelerin

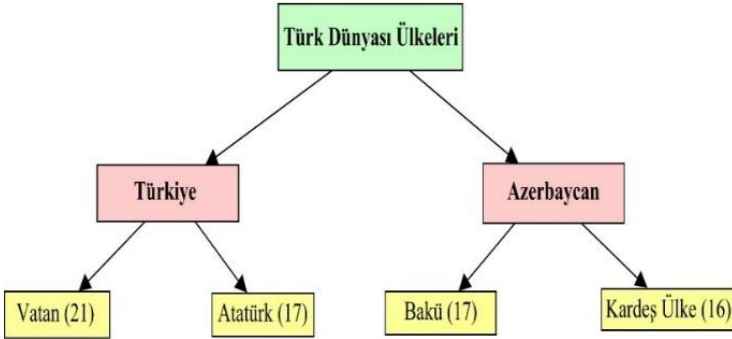
- 103 (% 17. 31)'ü Kazakistan,
- 95 (% 15.96)'i Türkmenistan,
- 92 (15.46)'si Türkiye,
- 82 (%13.78)'si Özbekistan,
- 79 (%13.27)'u Kırgızistan,
- 73 (%12.26)'ü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve
- 71 (%11.93)'i Azerbaycan ile ilişkilendirilmiştir.

Buna göre öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkeleri ile ilişkilendirdikleri kelime sayıları incelendiğinde en fazla Kazakistan ve Türkmenistan; en az Azerbaycan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile kelime ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT'lerde ilişkilendirdikleri kelimeler Şekil 2'de verilmiştir.

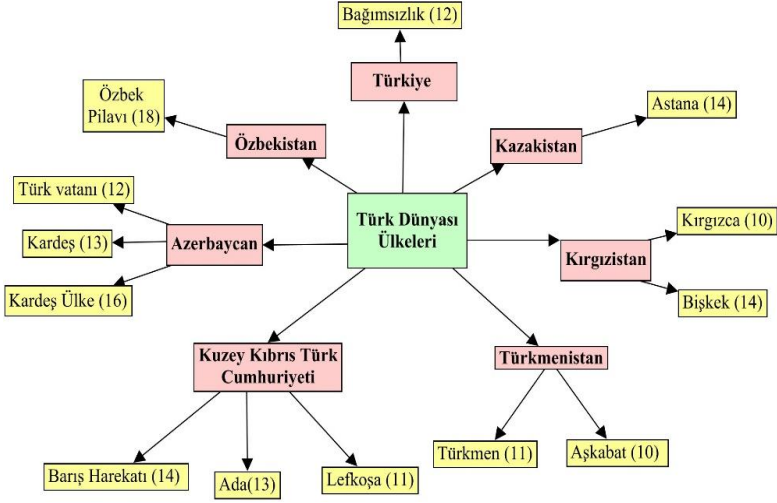
Kesme noktası 22 ve yukarısı

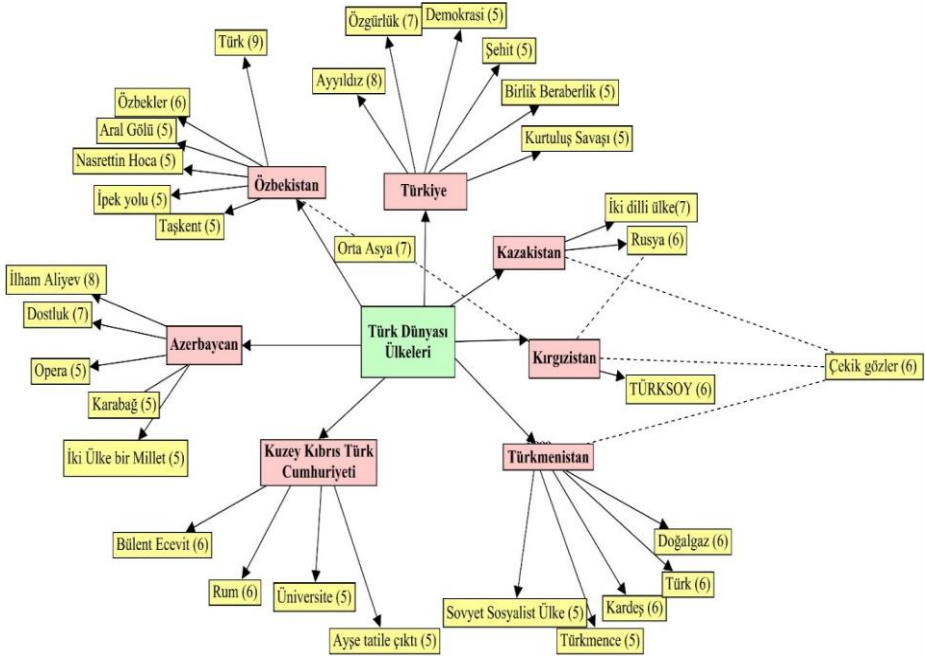
Kesme noktası 21-16 arası

Kesme noktası 15-10 arası

Kesme noktası 9-5 arası

Şekil 2. İkinci Sınıfta Öğrenim Gören Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının KİT’lerde Türk Dünyası Ülkeleri İle İlişkilendirdikleri Ülkelerin Kesme Noktaları

Kesme noktası 22 ve yukarisında araştırmaya katılan ikinci sınıf öğretmen adayları araştırma kapsamındaki Türk Dünyası ülkelerinden en fazla Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile kelime ilişkilendirmişlerdir. Buna göre katılımcılar Türkiye'yi ülkenin manevi bütünlüğünün sembollerinden biri olan Türk bayrağı ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ise Türkiye ile eşdeğer olarak benimsenmesinin bir ifadesi olan Yavru Vatan ile ilişkilendirmişlerdir.

Kesme noktası 21-16 aralığında öğretmen adayları Türk Dünyası ülkelerinden en fazla Türkiye ve Azerbaycan ile kelime ilişkilendirmişlerdir. Bu kapsamda öğretmen adayları Türkiye'yi Vatan ve Atatürk'ü; Azerbaycan'ı ise Bakü ve Kardeş Ülke ile ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Kesme noktası 15-10 aralığında öğretmen adayları Türkiye'nin bağımsız bir devlet olduğunu ifade eden Bağımsızlık, Özbekistan'ın meşhur yemeği Özbek pilavı, Azerbaycan'ın bir Türk vatani ve kardeş ülkemiz olduğunu ifade eden Türk, Kardeş ve Kardeş ülke, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tarihinde önemli bir olay olan Kıbrıs Barış Harekati, ada ülkesi olduğunu ifade eden Ada ve Başkenti Lefkoşa kelimeleri ile ilişkilendirmişlerdir. Benzer şekilde öğretmen adaylarının Kazakistan'ı başkenti Astana, Kırgızistan'ı başkenti Bişkek ve dili Kırgızca, Türkmenistan'ı bir Türkmen yurdu olduğunu işaret eden Türkmen ve başkenti Aşgabat ile ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir.

Buna göre öğretmen adaylarının bu kesme noktasında mevcut ülkeler arasında ortak bir kelimeye yer vermedikleri, kesme noktası aralığında bulunan mevcut ülkeleri ağırlıklı olarak başkentleri ile ilişkilendirdiklerini söylemek mümkündür. Ayrıca kesme noktası 21- 16 aralığına kıyasla öğretmen adaylarının bu kesme noktası aralığında mevcut ülkeler ile daha fazla sayıda kelime ilişkilendirdikleri saptanmıştır.

Kesme noktası 9-5 aralığında öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkeleri ile çok sayıda kelime ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Buna göre öğretmen adayları Türkiye ile ülkemizin manevi birliğinde önemli Demokrasi, Kurtuluş Savaşı, Ayyıldız, Özgürlük, Demokrasi, Şehit, Birlik- Beraberlik, Kazakistan ile devletin bağımsızlığını ilan etmeden önceki süreçte Rus baskısı altında olduğuna ya da ülkenin coğrafi konumu konu sonucu Rusya ile olan sınır komşuluğu nedeniyle ilişkilendirildiği düşünülen Rusya kelimesi ile ilişkilendirmede bulunmuşlardır. Kırgızistan'ı ise TÜRKSOY (Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı) ile ilişkilendirmişlerdir.

Kavram ağı incelendiğinde bu kesme noktası aralığında Kırgızistan'da yaşayan halkın fiziki özellik bakımından Türkmenistan ve Kazakistan'da yaşayanların fiziki özellikleri ile ortak olarak "çekik gözlü" olma ile ilişkilendirdikleri görül-

mektedir. Kırgızistan'ı öğretmen adaylarının aynı zamanda Rusya ile ilişkilendirmeleri bu durumun nedeni olarak Sovyetler Birliği'nin dağılmadan önceki süreci çağrıştırdığına işaret etmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümle sayısının 80, bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısının ise 158 olduğu buna ilaveten 10 cümlenin kavram yanlışlığı içerdiği görülmektedir.

Tablo 5. İkinci Sınıfta Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Türk Dünyası Ülkeleriyle İlgili Kurdukları Cümlelere İlişkin Bulgular

Türk Dünyası Ülkesi	Bilimsel bilgi içeren cümle sayısı	Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısı	Kavram yanlışlığı içeren cümle sayısı	Boş
Türkiye	10	34	0	1
Azerbaycan	4	33	1	7
Özbekistan	12	20	0	13
Türkmenistan	9	19	6	11
Kazakistan	11	20	1	13
Kırgızistan	12	17	1	15
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	22	15	1	7
Toplam	80	158	10	67

İkinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları Türkiye ile ilgili 10 bilimsel bilgi içeren cümle, 34 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle kurmuşlardır. Öğretmen adayları bilimsel bilgi içerikli cümlelerinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusunun Mustafa Kemal, yönetim şeklinin Cumhuriyet, bağımsız ve laik bir hukuk devleti olduğunu vurgulamışlardır. Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusunun Mustafa Kemal olduğu ile ilgili SB2- 33E; "Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'tür.", yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğu konusunda SB2- 42K; "Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetim şekli Cumhuriyettir.", bağımsız laik, hukuk devleti olduğuna ilişkin olarak SB2- 19K kodlu öğretmen adayı "Türkiye Cumhuriyeti laik bir hukuk devletidir." şeklinde cümleler kurmuşlardır. Öğretmen adaylarının bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümleleri incelendiğinde ise vatanseverlik değerinin ön planda olduğu; ülkesini sevme, uzun tarihi geçmiş, zorlu bağımsızlık mücadelesine ilişkin cümleler kurdukları görülmüştür. Öte yandan öğretmen adaylarının kurdukları cümlelerde ülkedeki ekonomik sorun olduğunu belirtmişlerdir.

Bu doğrultuda vatanseverlik içerikli cümleler ile ilgili SB2- 40K; “Türkiye vatana, milletine sahip çıkan milli birlik ve beraberliğe önem veren bir ülkedir.”, Ülkenin uzun bir tarihe geçmişe sahip olması ile ilgili SB2- Türkiye’nin güzel tarihi geçmişe sahip olması.” ve son olarak ülkedeki ekonomik sorun olduğuna ilişkin olarak SB2- 36K “ Türkiye olarak ekonomik sorunlarımıza bir çözüm bulunmalı.” şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları Azerbaycan ile ilgili 4 bilimsel bilgi içerikli cümle, 33 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurmuşlardır. Bu kapsamda öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümlelerinde ağırlıklı olarak iki ülkenin kardeş olduğu (SB2-29K) vurgulanmıştır. Öte yandan bilimsel bilgi içerikli cümleler incelendiğinde ise komşu ülkemiz (SB2- 7K), Başkent’inin Bakü (SB2- 6K), Rusya’nın sömürgesinden kurtaran ve Türk devletleri ile dostluk içinde olduğuna (SB2-20E) dikkat çekilmiştir. SB2-8K kodlu öğretmen adayının Azerbaycan’ı “yavru vatan” olarak ifade ettiği tespit edilmiştir.

Özbekistan ile ilgili öğretmen adaylarının 12 bilimsel bilgi içerikli cümle kurdukları, 20 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle kurdukları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öğretmen adayları kurdukları bilimsel bilgi içerikli cümlelerde ülkenin başkenti, Türk ırkına mensup olması, asimile olmalarını vurgulamışlardır. Buna göre ülkenin başkenti ile ilgili SB2- 6K; “Başkenti Taşkent.”, Türk ırkına mensup olması ile ilgili SB2- 25E; “Türk coğrafyasından Türk ırkına mensup olan bir ülke.”, asimile olmaları ile ilgili SB2- 22E; “Ruslar tarafından asimile oldukları, Rusçanın çok yaygın olduğu ve Orta Asya’da bulduklarını” ifade ederken; bilimsel bilgi içerikli olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerde öğretmen adayları kardeşlik vurgusuna çok değindikleri ve Özbek pilavı ile ünlü olmasına değinmişlerdir. Bu doğrultuda SB2- 23E kodlu öğretmen adayının “Özbek pilavı ile meşhur olan ülke.” ve SB2- 3E kodlu öğretmen adayının “Kardeş ülkemizdir.” şeklindeki ifade etmişlerdir.

Öğretmen adaylarının Türkmenistan ile ilgili 9 bilimsel bilgi içerikli cümle, 19 bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle kurdukları tespit edilmiştir. Bilimsel bilgi içerikli cümlelerde öğretmen adaylarının ülkenin halıcılık bakımından önemli bir ülke olduğu (SB2- 33E), 1991’de bağımsızlığını kazandığı (SB2- 2E), dünyadaki doğalgaz rezervine sahip 4. Ülke (SB2- 40K) olduğuna vurgu yaptıkları görülmüştür. Öte yandan öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümlelerde dost ülke (SB2-31E), her zaman yanımızda ola ülke (SB2- 7K) gibi birlikteliğe vurgu yapan cümleler kurdukları görülmüştür. SB2- 42K kodlu öğretmen adayının “ülkenin tam bağımsız

olmadığı” şeklindeki ifadesi kavram yanlışlığına sahip olduğuna işaret etmektedir.

Kazakistan ile ilgili ikinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının 11 bilimsel bilgi içerikli cümle, 20 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurdukları tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümlelerde başkentinin Astana (SB2- 6K), Türk coğrafyasında bir ülke (SB2- 25E), Ruslara karşı bağımsızlıklarını kazandıkları (SB2- 34K), Dünya’nın yüzölçümü bakımından 9. Büyük ülkesi (SB2- 13K) olduğuna dikkat çekerken, bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerde ülkenin doğal güzelliklere sahip olması (SB2- 1K), Turan’ın bir parçası olması (SB2- 30E), Dost ülke (SB2- 31E) ve Kardeş ülke (SB2- 7K) olduğuna vurgu yapmışlardır. Ayrıca SB2- 8K kodlu öğretmen adayının “Kazakistan, komşu ülke.” olduğunu ifade etmesi nu konuda kavram yanlışlığı olduğuna işaret etmektedir.

Kırgızistan ile ilgili olarak öğretmen adaylarının 12 bilimsel bilgi içerikli, 17 bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle kurdukları tespit edilmiştir. Buna göre öğretmen adayları bilimsel bilgi içerikli cümlelerinde ülkenin bağımsızlığını kazandığı (SB2- 10E), TÜRKSOY üyesi olması (SB2- 34K), coğrafi bakımdan bulunduğu konuma değinilerek Batısında Özbekistan’ın bulunduğunu (SB2- 6K), bitki örtüsünün bozkır olması (SB2- 41E), Değerli madenleri olan eskiden Rusya’nın baskısı altında olan soydaşlarımız (SB2- 23E) olduğuna dikkat çekmişlerdir. Öte yandan öğretmen adaylarının bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümlelerinde ülkede yaşam ve doğanın iç içe olması (SB2- 1K), “Kırgızistan en liberal turist vize politikasına sahip ülke.” (SB2-34K) gibi ülke hakkında olumlu ifadeler içeren cümleler kurmuşlardır.

Son olarak öğretmen adaylarının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni yavru vatan (SB2- 42K) olduğu, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtına vurgu yapılarak dönemin başbakanı Bülent Ecevit’in sayesinde 2. Vatanımız olduğu (SB2- 11E), Başkenti Lefkoşa (SB2- 6K) olduğuna dikkat çektikleri görülmüştür. Öte yandan bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümleler incelendiğinde öğretmen adaylarının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin tatil, eğlence şehri olduğu (SB2- 36K), Özgürlüğüne sahip çıkılması gereken bir ülke (SB2- 10E), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını kazanmak için binlerce şehit vermesi ve yüzlerce Gazi’nin olması (SB2- 16K) şeklindeki ifadelerle vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Buna ek olarak öğretmen adayları tarafından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Türkiye sınırları dışında olduğu ifade edilmiştir. Örneğin, SB2- 21K kodlu öğretmen adayları “Türkiye dışında olan güzel bir yerimiz. Bizim ama idaresini farklı bir Cumhurbaşkanının yürüttüğü yerimizdir.” demiştir. SB2- 8K kodlu öğretmen

adayının “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yunanistan ile komşudur...” ifadesi konu hakkında kavram yanılığında sahip olduğuna işaret etmektedir.

Buna göre ikinci sınıftaki öğretmen adaylarının bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayılarının bilimsel bilgi içeren cümle sayılarına kıyasla nispete daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca tablodaki verilerden yola çıkarak öğretmen adayları araştırma kapsamındaki ülkeler arasında en fazla Türkmenistan ile ilgili kavram yanılığında sahiptirler. Öğretmen adayları bilimsel içerikli cümleler de kurmalarına rağmen bu sayının çok fazla olmadığı görülmüştür.

Öğretmen adaylarının araştırma kapsamındaki Türk Dünyası ülkelerine ilişkin kurdukları cümleler incelendiğinde bilimsel bilgi içerikli cümlelerde bu ülkelerin laik olma gibi siyasi yönlerine dikkat çeken, başkentleri, ülkelerin halıcılık gibi ekonomik ve kültürel anlamda ön plana çıkan faaliyetlerine; bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerde ise daha ziyade söz konusu ülkeler hakkında olumlu yargı içeren ifadeler yerdikleri tespit edilmiştir.

-Sosyal bilgiler eğitimi lisans programı üçüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının cevaplarına ilişkin bulgular ve yorum:

Üçüncü araştırma sorusu doğrultusunda bu başlık altında üçüncü sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT’te yer alan her bir Türk Dünyası ülkesi ile ilişkilendirmiş oldukları kelime sayıları, kelimelerin kesme noktası aralıkları ve kurdukları cümlelerin kategorilendirilmiş hali analiz edilmiştir.

Tablo 6. Üçüncü Sınıfta Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Kelime İlişkilendirme Testindeki Her Bir Türk Dünyası Ülkesi İçin Kelime Sayısına İlişkin Bulgular

Ülkeler	f	%
Türkiye	107	17,45
Kazakistan	105	17,12
Türkmenistan	100	16,31
Kırgızistan	77	12,56
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	76	12,39
Özbekistan	75	12,23
Azerbaycan	73	11,90
Toplam	613	100

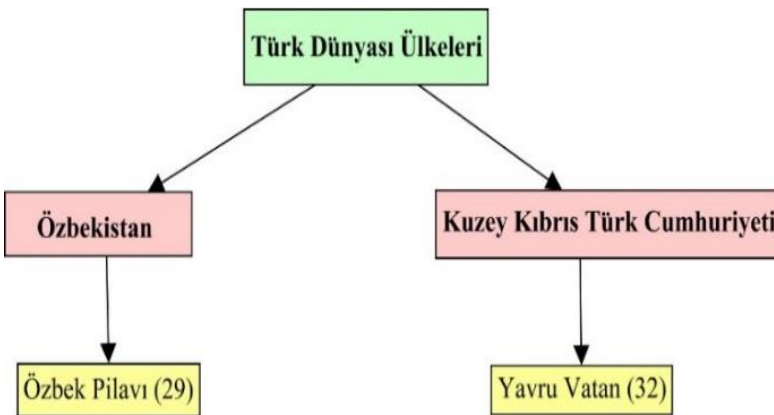
Tablo 6'ya göre araştırmaya katılan üçüncü sınıftaki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkeleri ile toplamda 613 kelime ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Bu kelimelerin

- 107 (% 17.45)'si Türkiye,
- 105 (%17.12)'i Kazakistan,
- 100 (%16.31)'ü Türkmenistan,
- 77 (%12.56)'si Kırgızistan,
- 76 (%12.39)'sı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti,
- 75 (%12.23)'i Özbekistan
- ve 73 (%11.90)'ü Azerbaycan ile ilişkilendirilmiştir.

Buna göre üçüncü sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT'te en fazla sayıda Kazakistan ve Türkiye ile ilişkilendirmede buldukları en az sayıda ise Azerbaycan ve Özbekistan ile kelime ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu kapsamda öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkelerini hangi kelimeler ile ilişkilendirdikleri Şekil 3'de verilmiştir.

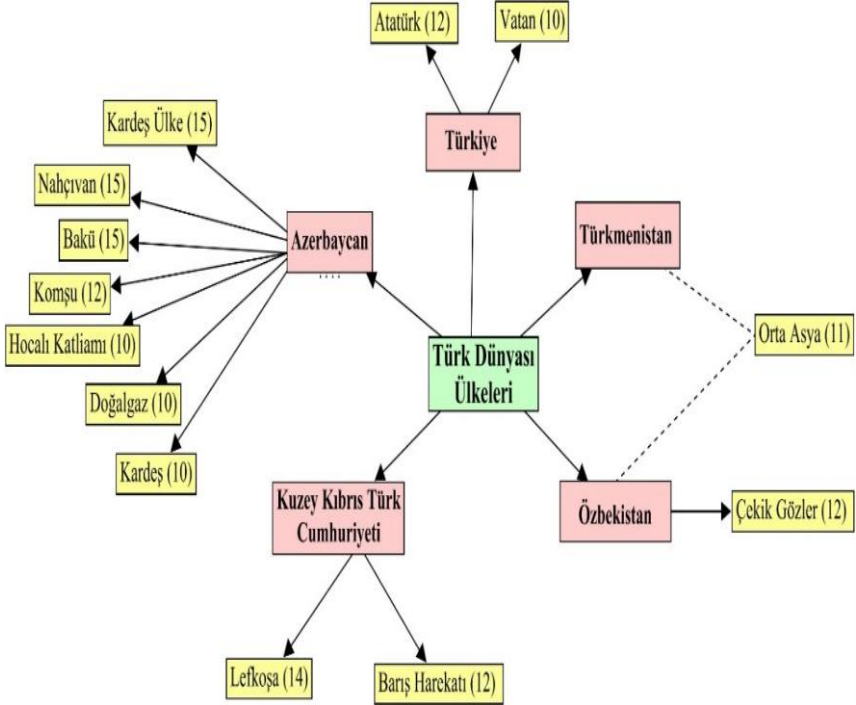
Kesme noktası 22 ve yukarısı

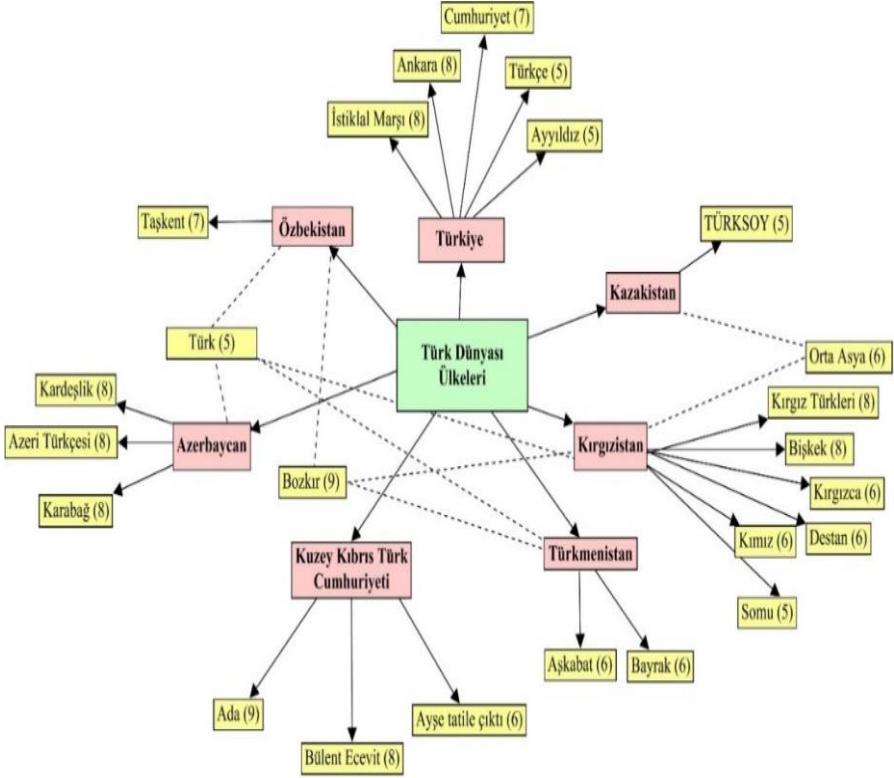
Kesme noktası 21-16 arası

Kesme noktası 15-10 arası

Kesme noktası 9-5 arası

Şekil 3. Üçüncü sınıfta Öğrenim Gören Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının KİT’lerde Türk Dünyası Ülkeleri İle İlişkilendirdikleri Ülkelerin Kesme Noktaları

Kesme noktası 22 ve yukarısında araştırmaya katılan üçüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları Türk Dünyası ülkelerinden Özbekistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile kelime ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Buna göre öğretmen adayları Özbekistan ile Özbek pılavını, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Yavru vatan kelimelerini ilişkilendirmişlerdir.

Kesme noktası 21-16 aralığında öğretmen adayları KİT’te Türk Dünyası ülkelerinden yalnızca Kazakistan ve Türkiye ile kelime ilişkilendirmişlerdir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının Türkiye ile Bayrak, Kazakistan ile başkenti Astana’yı ilişkilendirdikleri görülmüştür. Ancak bu kesme noktası aralığında öğretmen adaylarının ilişkilendirdikleri kelime sayısının oldukça az olduğu dikkat çekmektedir.

Kesme noktası 15-10 aralığı incelendiğinde öğretmen adaylarının Kazakistan ve Kırgızistan dışındaki Türk Dünyası ülkeleri (Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkmenistan, Özbekistan ve Azerbaycan) ile kelime ilişkilendirmeler ilişkilendirdikleri görülmektedir. Buna göre öğretmen adayları Türkiye ile Atatürk ve Vatan; Azerbaycan ile Kardeş ülke, Nahçıvan, Bakü, Hocalı katliamı, komşu, doğalgaz, kardeş, komşu; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Lefkoşa ve Barış hareketi; Özbekistan'ı çekik gözler ve Türkmenistan'ı Özbekistan ile ortak ilişkilendirilen Orta Asya kelimesi ile ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Kesme noktası aralığı daraldıkça öğretmen adaylarının kelime ilişkilendirdikleri Türk Dünyası ülkesi ve ilişkilendirilen kelime sayısı artmakta fakat öğretmen adaylarının söz konusu ülkeler ile ortak ilişkilendirdikleri kelimelerin oldukça az olduğu dikkati çekmektedir. Buna göre öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkelelerinden yalnızca Özbekistan ve Türkmenistan ile ortak ilişkilendirmede buldukları görülmektedir.

Son olarak kesme noktası 9-5 aralığına bakıldığında öğretmen adaylarının araştırma kapsamında yer alan Türk Dünyası ülkelerinin tamamı ile kelime ilişkilendirmede buldukları ve bu ülkeler ile ilişkilendirdikleri kelime sayısında da bir artış olduğu görülmektedir. Ayrıca diğer kesme noktalarına göre bu kesme noktası aralığında öğretmen adayları Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Azerbaycan'ı ortak olarak Türk kelimesi ile ilişkilendirmişlerdir. Buna göre öğretmen adaylarının ilk kez bu kesme noktası aralığında Türk Dünyası ülkelelerinin ortak özelliklerinden biri olan Türklüğe vurgu yaptıkları tespit edilmiştir.

Tablo 7. Üçüncü Sınıfta Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Türk Dünyası Ülkeleriyle İlgili Kurdukları Cümlelere İlişkin Bulgular

Türk Dünyası Ülkesi	Bilimsel bilgi içeren cümle sayısı	Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısı	Kavram yanılıgı içeren cümle sayısı	Boş
Türkiye	17	26	0	2
Azerbaycan	10	29	0	6
Özbekistan	9	23	0	13
Türkmenistan	9	21	0	15
Kazakistan	10	17	3	15
Kırgızistan	11	14	3	17
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	26	12	0	7
Toplam	92	142	6	75

Tablo 7'ye göre üçüncü sınıftaki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümle sayısının 92, bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısının ise 142 olduğu, buna ilaveten 6 cümlenin kavram yanlışlığı içerdiği görülmektedir.

Öğretmen adayları Türkiye hakkında 17 bilimsel bilgi içerikli cümle, 26 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurmuşlardır. Bu cümlelere bakıldığında öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümlelerinde Türkiye'nin başkentinin Ankara (SB3-7E), özel konumu hakkında üç tarafının denizlerle çevrili olması (SB3- 17E), dönemin cumhurbaşkanının Recep Tayyip Erdoğan (SB3- 6K) olması, gelişmekte olan bir ülke olduğu (SB3- 15K), demokratik bir ülke (SB3- 33K) ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusunun Mustafa Kemal Atatürk (SB3- 37K) olması konularına sıklıkla dikkat çektikleri görülmüştür. Buna ilaveten öğretmen adayları bilimsel bilgi içerikli olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümlelerinde ülkenin milli birlik ve beraberliğine, zengin tarihi geçmişe sahip olmasına sıklıkla değinmişlerdir. Bu doğrultuda zengin tarihi geçmişe sahip olması hakkında SB3-30K; "Birçok medeniyeti bünyesinde barındırmış, tarihi açıdan zengin bir ülke olduğu," milli birlik ve beraberlik konusunda SB3-21K; Türkiye demokrasi çerçevesinde birlik, beraberlik, barış ve huzur içerisinde yaşanan yerdir." demiştir.

Azerbaycan ile ilgili olarak öğretmen adayları 10 bilimsel bilgi içerikli, 29 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle kurmuşlardır. Öğretmen adayları bilimsel bilgi içerikli cümlelerinde ülkenin siyasi sorunu olan Karabağ sorununa, yer altı kaynaklarına, başkentinin Bakü, para biriminin manat ve komşu ülkemiz olmasına vurgu yapmışlardır. Buna göre Karabağ sorunu ile ilgili olarak SB3- 41E; "Türkiye ilke kardeş ülkedir. Rusya'nın etkisi altındadır. Ermenistan ile Karabağ sorunu yaşadır." SB3-7E; "Azerbaycan'ın başkenti Bakü, para birimi manattır." Komşu ülke ile ilgili olarak SB3- 12K "Azerbaycan Türkiye'nin sınır komşularından biridir." Yeraltı kaynakları ile ilgili olarak SB3- 34K "Azerbaycan topraklarında petrol bulunduran sınırları dolayısıyla komşu olduğumuz kardeş ülkedir." demişlerdir. Öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümlelerinde özellikle kardeş ülke (SB3- 14K) ifadesine sıklıkla yer verildiği görülmüştür.

Özbekistan hakkında öğretmen adayları 9 bilimsel bilgi içerikli, 23 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurmuşlardır. Öğretmen adayları bilimsel bilgi içeren cümlelerinde Özbekistan'ın Türki Cumhuriyetlerden biri (SB3- 7E), Sovyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsızlığını kazanmış bir ülke olduğunu (SB3- 30K) vurgulamışlardır. Öte yandan bilimsel bilgi içerikli olmayan

veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerinde yemek kültürü bakımından geliştiği (SB3- 32K), kardeş ülke (SB3 – 35K) ifadelerine dikkat çektikleri görülmüştür.

Türkmenistan ile ilgili olarak üçüncü sınıftaki öğretmen adaylarının 9 bilimsel bilgi içerikli cümle, 21 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurmuşlardır. Öğretmen adayları bilimsel bilgi içerikli cümlelerinde Sovyetler Birliği dağılırken bağımsızlığını kazanmasına (SB3- 30K), Orta Asya’da bulunmasına (SB3- 15K) dikkat çekmişlerdir. Öte yandan öğretmen adayları bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerinde Türkmenistan’ın kardeş ülke (SB3-21K) olduğunu vurgulamışlardır.

Kazakistan ile ilgili olarak öğretmen adayları 10 bilimsel bilgi içerikli cümle, 17 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurmuşlardır. Öğretmen adayları bilimsel bilgi içerikli cümlelerinde ülkenin yüzölçümü büyüklüğü, alfabe değişikliği, doğal kaynakları, Türk soyunda oldukları, başkenti ve Türk ülkesi olmalarına değinmişlerdir. Buna göre ülkenin yüzölçümü büyüklüğü ile ilgili olarak SB3- 7E; “Türki Cumhuriyetler arasında en büyük yüz ölçüme sahip ülke.”, alfabe değişikliği ile ilgili SB3- 18E; “2019 yılından itibaren Latin alfabelerini kullanmaya başlayacaklar.”, doğal kaynakları ile ilgili olarak SB3- 25K; “Petrol ve doğalgaz zengini.”, başkenti ile ilgili SB3- 41E; “Başkenti Almata.”, Türk soyundan olmaları konusunda SB3- 15K; “Kazakların Türk soyundandır.” Ve Türk Ülkesi olma ile ilgili olarak SB3- 8E; “Türk ülkesi.” ifadelerini kullanmışlardır. Öğretmen adaylarının bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerinde Kazakistan’daki Türklerin çekik gözlü (SB3- 2E), kardeş olduğumuz (SB3- 21K) gibi ifadelere ağırlıklı olarak vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Öte yandan kavram yanlışlığı ile ilgili olarak SB3- 34K kodlu öğretmen adayının Kazakistan’ın bir Ortadoğu ülkesi olduğunu ifade ettiğine ilişkin bulguya rastlanmıştır.

Öğretmen adaylarının Kırgızistan ile ilgili 11 bilimsel bilgi içerikli, 14 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurdukları görülmüştür. Öğretmen adaylarının cümlelerine bakıldığında Orta Asya ülkesi (SB3- 44E), Dünyanın en uzun destanı olan Manas Destanının Kırgızlara ait (SB3- 1K), başkentinin Bişkek (SB3- 5E), yedi bağımsız Türk Cumhuriyetinden biri (SB3- 36K), denize kıyısı olmayan ülke (SB3- 30K) olmasına dikkat çektikleri tespit edilmiştir. Bilimsel bilgi içerikli olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümlelerde öğretmen adayları özellikle Kırgızistan’ın kardeş ülkemiz olduğuna (SB3- 39E) ve aynı soydan (SB3- 3K), gelmelerine vurgu yapmışlardır. Öte yandan kavram yanlışlığı ile ilgili olarak öğretmen adaylarının Denize kıyısı olan ülke (SB3- 31K), 2012’de Rauf Denktaş’ın vefat ettiği (SB3- 32K) gibi cümleler kurdukları tespit edilmiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile ilgili olarak öğretmen adayları 26 bilimsel bilgi içerikli cümle, 12 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurdukları görülmüştür. Öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümlelerinde Akdeniz’de bulunan en büyük üçüncü ada (SB3- 30K), 1974’de Barış Harekâtı’nın düzenlenmesi (SB3- 7E), yavru vatan (SB3- 32K), Rumlarla komşu Türk ülkesi (SB3- 39E), Bağımsızlığını tanıdığımız ülke (SB3- 10E), Ayşe tatile çıktı (SB3- 38E) şeklinde ifadelere yer vererek ülkenin bağımsızlığına ilişkin cümleler kurdukları görülmüştür. Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümleler cümlelerde ise kardeşimiz (SB3- 35K), çok sayıda Türk öğrencinin Kıbrıs’ta burslu okuduğuna (SB3- 14K), Güney Kıbrıs’ın da bir gün Türklerin olacağına (SB3- 24) ilişkin cümleler kurmuşlardır.

Buna göre öğretmen adaylarının bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayılarının bilimsel bilgi içeren cümle sayılarına kıyasla daha fazla olduğunu, Türk dünyası ülkelerinin başkentleri, coğrafi özellikleri ve geçmişlerindeki tarihi olaylara vurgu yapan cümleler kurdukları; öte yandan bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerde özellikle kardeşlik duygusuna ağırlık verdikleri tespit edilmiştir.

-Sosyal bilgiler eğitimi lisans programı dördüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının cevaplarına ilişkin bulgular ve yorum:

Dördüncü araştırma sorusu doğrultusunda oluşturulan bu başlık altında dördüncü sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT’te yer alan her bir Türk Dünyası ülkesi ile ilişkilendirmiş oldukları kelime sayıları, kelimelerin kesme noktası aralıkları ve kurdukları cümlelerin kategorilendirilmiş hali analiz edilmiştir.

Tablo 8’de dördüncü sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT’lerde toplamda 509 kelime ilişkilendirmişlerdir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının Türk Dünyası ile ilişkilendirdikleri kelimelerin

- 103 (%20.23)’ü Türkiye,
- 72 (%14.14)’si Türkmenistan,
- 71 (%13.94)’i Azerbaycan,
- 69 (%13.55)’u Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti,
- 68 (%13.35)’i Özbekistan,
- 65 (%12.77)’i Kazakistan,
- 61 (%11.98)’i Kırgızistan ile ilişkilendirmişlerdir.

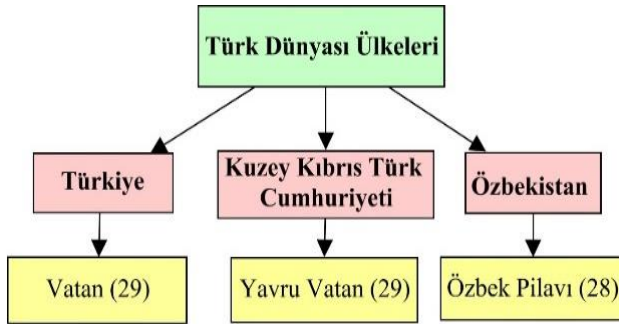
Ayrıca öğretmen adayları en fazla Türkiye ve Türkmenistan ile ilişkilendirme de bulunurken, en az Kazakistan ve Kırgızistan ile ilişkilendirmede bulunmuşlardır.

Tablo 8. Dördüncü Sınıfta Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Kelime İlişkilendirme Testindeki Her Bir Türk Dünyası Ülkesi İçin Kelime Sayısına İlişkin Bulgular

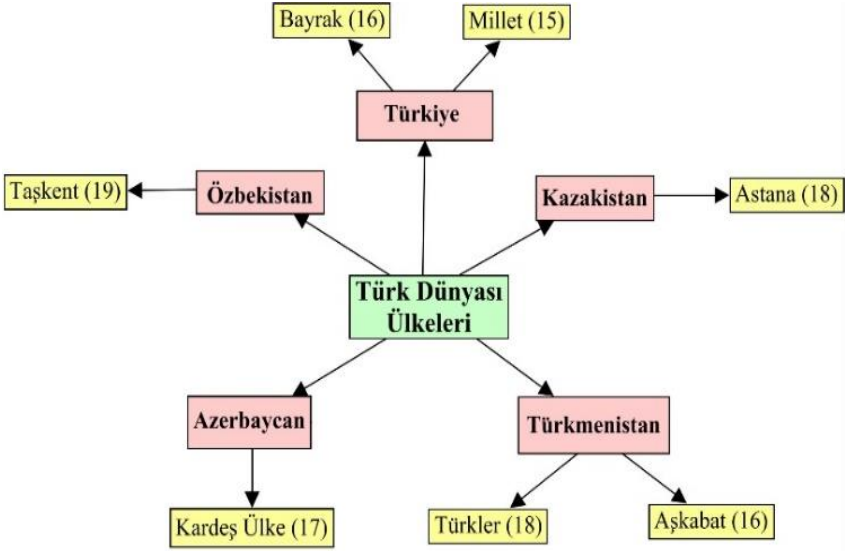
Ülkeler	f	%
Türkiye	103	20,23
Türkmenistan	72	14,14
Azerbaycan	71	13,94
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	69	13,55
Özbekistan	68	13,35
Kazakistan	65	12,77
Kırgızistan	61	11,98
Toplam	509	100

Öğretmen adaylarının KİT'lerde Türk Dünyası ülkeleri ile ilişkilendirdikleri kelimeler şekil 4'te verilmiştir.

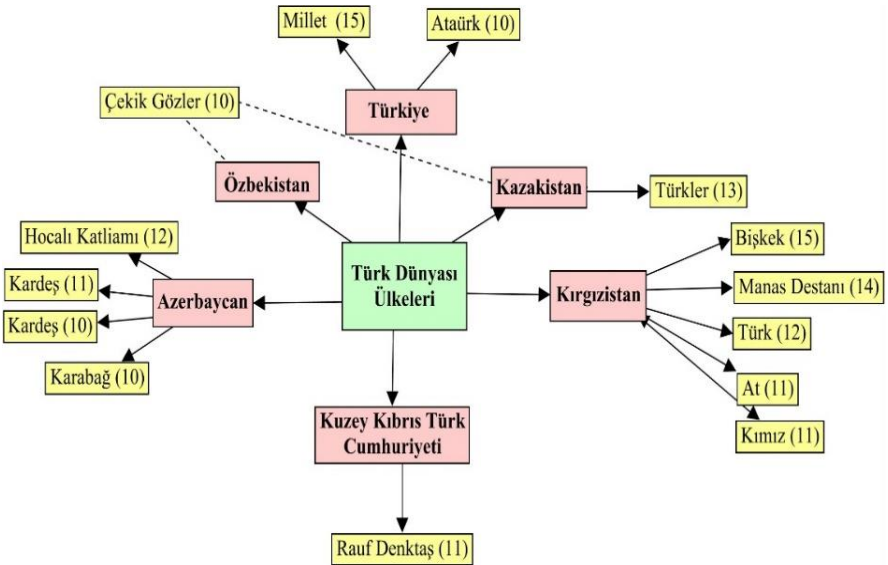
Kesme noktası 22 ve yukarısı

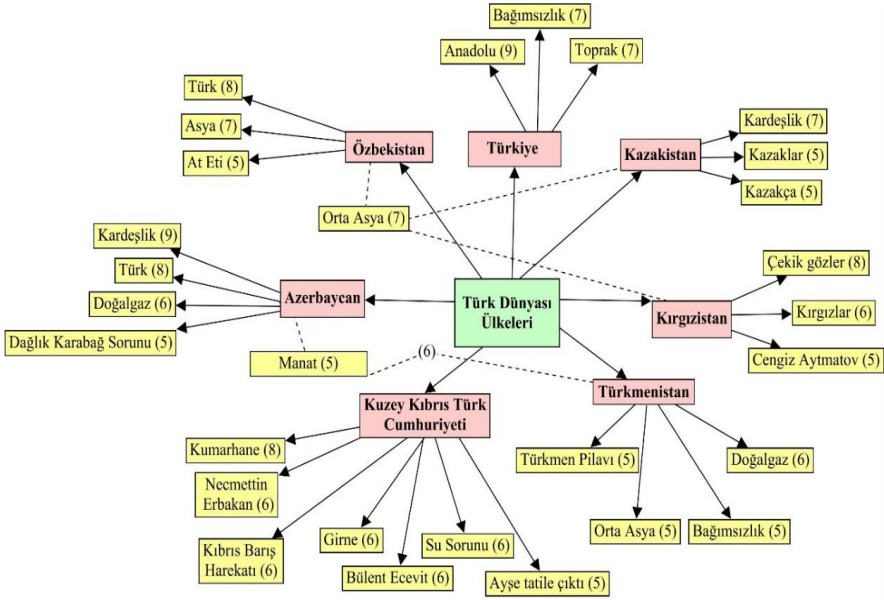
Kesme noktası 21-16 arası

Kesme noktası 15-10 arası

Kesme noktası 9-5 arası

Şekil 4. Dördüncü Sınıfta Öğrenim Gören Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının KİT'lerde Türk Dünyası Ülkeleri ile İlişkilendirdikleri Ülkelerin Kesme Noktaları

Kesme noktası 22 ve yukarısında öğretmen adayları KİT'lerde Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Özbekistan ile kelime ilişkilendirmişlerdir. Buna göre Türkiye ile Vatan; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Yavru vatan; Özbekistan ile de Özbek pilavı ilişkilendirilmiştir.

Kesme noktası 21- 16 aralığında öğretmen adayları araştırma kapsamındaki Türk Dünyası ülkelerinden Kırgızistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti dışında diğer Türk Dünyası ülkeleri (Türkiye, Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan ve Azerbaycan) ile kelime ilişkilendirmişlerdir. Öğretmen adaylarının söz konusu ülkeler ile ilişkilendirdikleri kelimelere bakıldığında Türkiye ile Bayrak ve Millet'i; Kazakistan ile başkenti Astana'yı; Türkmenistan ile Türkler ve Aşkabat'ı; Azerbaycan ile Kardeş ülke ve Özbekistan ile başkent Taşkent'i ilişkilendirmişlerdir. Ancak öğretmen adaylarının bu kesme noktası aralığında Türk Dünyası ile ortak bir kelime ilişkilendirmede bulunmadıkları görülmektedir.

Kesme noktası 15-10 aralığında öğretmen adayları KİT'lerde Türkmenistan dışındaki diğer Türk Dünyası ülkeleri ile kelime ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğretmen adayları tarafından araştırma kapsamındaki ülkeler ile ilişkilendirilen kelimelere bakıldığında Türkiye ile Millet ve Atatürk; Kazakis-

tan ile Türkler ve çekik gözler; Kırgızistan ile Bişkek, Manas Destanı, Türk, at, kırmızı; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Rauf Denktaş; Azerbaycan ile Hocalı Katliamı, kardeş ve Karabağ; Özbekistan ile de Çekik gözler ilişkilendirilmiştir.

Kesme noktası 9-5 aralığında öğretmen adaylarının KİT’lerde Türk Dünyası ülkelerini daha fazla sayıda kelime ile ilişkilendirdikleri ve bu ülkeler arasında ortak kelimelere de yer verildiği tespit edilmiştir. Buna göre öğretmen adayları Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan’ı Orta Asya; Azerbaycan ve Türkmenistan ile para birimleri olan Manat’ı ortak şekilde ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Tablo 9. Dördüncü Sınıfta Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Türk Dünyası Ülkeleriyle İlgili Kurdukları Cümlelere İlişkin Bulgular

Türk Dünyası Ülkesi	Bilimsel bilgi içeren cümle sayısı	Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısı	Kavram yanlışlığı içeren cümle sayısı	Boş
Türkiye	18	26	0	1
Azerbaycan	4	35	0	6
Özbekistan	11	20	1	13
Türkmenistan	13	15	1	16
Kazakistan	11	18	0	16
Kırgızistan	10	18	0	17
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	18	14	3	10
Toplam	85	146	5	79

Tablo 9’a bakıldığında dördüncü sınıftaki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümle sayısının 85, bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısının ise 146 olduğu buna ilaveten 5 cümlelerin kavram yanlışlığı içerdiği görülmektedir.

Öğretmen adaylarının Türkiye ile ilgili 18 bilimsel bilgi içerikli, 26 bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle kurdukları görülmüştür. Buna göre öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümlelerde Türkiye’nin kurtuluş mücadelesine, jeostratejik önemine, Atatürk’e ve özel konumuna dikkat çekmişlerdir. Buna göre öğretmen adayları ülkenin coğrafi konumuna ilişkin SB4- 19K; “Türkiye coğrafi konumu itibarıyla stratejik bir noktada bulunan Asya ve Avrupa’yı birbirine bağlayan farklı etnik kültüre sahip... bir ülkedir.”, jeostratejik önemi hakkında SB4- 42K; “Asya ve Avrupa arasında köprü.”, SB4- 43K; “Anadolu’nun beşiği.”, Atatürk ile ilgili SB4- 6K; “Türkiye’nin önderi Atatürk.”, özel konumu hakkında SB4- 10K; “Üç tarafı denizlerle kaplı bir yarımadadır.” ve kurtuluş mücadelesi ile ilgili olarak SB4- 28K; “Türkiye bağımsızlığı çok zorlu

şartlar altında kazandı.” demişlerdir. Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerde öğretmen adaylarının konumu itibarıyla en güzel olduğu (SB4- 33K), gurur içeren “Türkiye’de yaşadığım için gururluyum.” (SB4- 2K), vatanına bağlı bir ülke olduğu (SB4- 36K), Türkiye Cumhuriyeti bölünmez, bölünemez (SB4- 11E) şeklinde milli birlik beraberliğe vurgu yapan ifadelere dikkat çekmişlerdir.

Azerbaycan ile ilgili olarak öğretmen adaylarının 4 bilimsel bilgi içerikli, 35 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle kurdukları tespit edilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümleleri incelendiğinde doğal kaynakları ve boru hatları ile ilgili olarak SB4- 27E; “Azerbaycan doğalgazı Türkiye’den geçmektedir.”, “Azerbaycan doğal kaynaklar açısından zengindir.” demiştir. Soykırıma ilişkin olarak SB4-22K kodlu öğretmen adayı “Ermeniler tarafından eziyet gördüler.” ifadesini kullanmıştır. Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümleler de öğretmen adaylarının kardeşlik duygusuna ve iki ülke arasındaki yakın siyasi dostluğa dikkat çene cümleler kurdukları görülmüştür. Buna göre SB4-21K; “Türkiye ile siyasi bağları iyidir.” SB4- 1K kodlu öğretmen adayı “Türkiye’nin kardeş ülkesidir.” şeklinde cümleler kurmuşlardır.

Özbekistan ile ilgili öğretmen adaylarının 11 bilimsel bilgi içerikli cümle, 20 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle kurdukları görülmüştür. Bu kapsamda öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümlelerinde ülkenin başkenti, Türk Devletlerinden biri olduğu, Sovyetler Birliği’nden ayrılarak bağımsızlığını kazanması, Şanghay işbirliğine üye olması, bağımsız Türk cumhuriyetlerinden biri olmasına dikkat çektikleri görülmüştür. Buna göre ülkenin başkenti ile ilgili olarak SB4- 43K; “Taşkent Özbekistan’ın başkentidir.”, Türk devletlerinden biri olduğu hakkında SB4- 27E; “Özbekistan Türk Devletlerinden birisidir.”, bağımsızlığı kazanmış Türk Cumhuriyetlerinden biri olduğu hakkında SB4- 25K; “Orta Asya’da Sovyetler Birliği’nden bağımsızlığını kazanmış bir ülkedir.”, Şanghay ile ilgili olarak SB4- 28K; “Şanghay işbirliği örgütüne en son katılan ülke.” demiştir. Öğretmen adayları bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerinde Özbek pilavı, kardeş ülke ifadelerine sıklıkla vurgu yapmışlardır. SB4- 21K; “Özbek pilavı çok lezzetlidir.” ve SB4- 8E; “Kardeş ülke.” cümleleri bu ifadeleri destekler niteliktedir. Öte yandan kavram yanılgısı içeren cümle ile ilgili olarak Özbekistan’ın resmi dilinin Rusça olduğuna yönelik cümle bulunmaktadır. Nitekim SB4- 10K koldu öğretmen adayının “resmi dilleri Rusçadır.” ifadesi bu ifadeyi destekler niteliktedir.

Öğretmen adayları Türkmenistan ile ilgili olarak 13 bilimsel bilgi içerikli, 15 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurmuşlardır. Buna göre

öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümlelerde Türk olmaları (SB4- 17E), SSCB'nin baskısından kurtularak bağımsız (SB4- 18K), Türk adını taşıyan devletlerden biri (SB4- 31E), yakın dost ülke (SB4- 23E) olduğuna vurgu yapmışlardır. Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümlelere bakıldığında ise öğretmen adaylarının Türkiye için Türkmenistan'ın ikili ilişkilerinde manevi öneme sahip (SB4- 20E), milletinin gözlerinin çekik (SB4- 15K), aynı soydan geldiğimiz bir ülke (SB4- 38K) olduğuna dikkat çekmişlerdir. Buna ek olarak kavram yanılgısı içeren cümle ile ilgili olarak Türkmenistan'ın bağımsız olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu konuda SB4- 43K kodlu öğretmen adayının "Türkmenistan bağımsız olmalıdır." bu ifadesi destekleyici niteliktedir.

Kazakistan ile ilgili olarak öğretmen adaylarının 11 bilimsel bilgi içerikli, 18 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurdukları tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının bilimsel bilgi içerikli cümlelerde Turan birliğine dikkat çekildiği, SSCB'den ayrıldığı, yüz ölçümü, TÜRKSOY üyesi olmasına dikkat çekmişlerdir. Buna göre Turan birliği ile ilgili SB4- 13E; "Vatan ne Türkiye'dir ne Türkistan, Vatan ne büyük ve müebbet bir ülkedir Türklere Turan.", SSCB'den ayrılmaları ile ilgili SB4- 22K; "SSCB'den ayrıldılar.", yüz ölçümüm konusunda SB4- 31E; "Yüz ölçümü en büyük bağımsız Türk Devleti'dir.", TÜRKSOY üyesi olması hakkında SB4- 35K; "TÜRKSOY üyesidir." demişlerdir. Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerde öğretmen adayları iki ülkenin kardeş olduğu, önemli şehirlerini vurgulamışlardır. Buna göre SB4- 16E; "Almata önemli şehirlerinden biridir." ve SB4- 20E; "Türkiye için kardeş ülkedir." cümleleri bu ifadeyi destekler niteliktedir.

Öğretmen adayları Kırgızistan ile ilgili olarak 10 bilimsel bilgi içerikli, 18 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurmuşlardır. Buna göre öğretmen adayları bilimsel bilgi içerikli cümlelerde Kırgızistan'ın Asya kıtasında yer alması (SB4- 39E), yedi bağımsız Türk cumhuriyetlerinden biri (SB4- 36K) olduğuna dikkat çekmişlerdir. Buna ilaveten bilimsel bilgi içerikli olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümlelerde ülkenin soğuk olması (SB4- 23E), eski Türk geleneklerinin görülmesi (SB4- 42K) şeklinde iklime ve geleneklere vurgu yapan cümleler kurmuşlardır.

Son olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hakkında öğretmen adaylarının 18 bilimsel bilgi içerikli, 14 bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle kurdukları görülmüştür. Bu doğrultuda öğretmen adayları bilimsel bilgi içerikli cümlelerde Kıbrıs ile ilgili olarak 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtının gerçekleştirilmesi (SB4- 22K), yavru vatan (SB4- 26E) ifadelerine dikkat çekmişlerdir. Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümlelerde ise öğretmen adayları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türk yurdu olması nedeniyle Terk edile-

meyeceği (SB4- 43K) gibi Kıbrıs'ı sevmeye ilişkin cümleler kurmuşlardır. Ayrıca bu konuda SB4- 28K kodlu öğretmen adayının “Kıbrıs bizim canımızdır.” cümlesi bu görüşü destekler niteliktedir.

Buna göre dördüncü sınıftaki öğretmen adaylarının bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayılarının bilimsel bilgi içeren cümle sayılarına kıyasla daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca tabloya göre öğretmen adaylarının araştırma kapsamındaki ülkeler arasında en fazla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine ait kavram yanılgısı içeren cümle kurdukları tespit edilmiştir. Öğretmen adayları bilimsel içerikli cümleler de kurmalarına rağmen bu sayının çok fazla olmadığı görülmüştür.

Öğretmen adaylarının araştırma kapsamındaki Türk Dünyası ülkelerine ilişkin kurdukları cümleler incelendiğinde bilimsel bilgi içerikli cümlelerde bu ülkelerin önderlerine ait sözler, üye oldukları kuruluşlar, coğrafi konumları, başkentlerine; bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümlelerde ise daha ziyade söz konusu ülkeler hakkında olumlu yargı içeren ifadeler yerdikleri tespit edilmiştir.

-Sosyal bilgiler eğitiminde öğrenim gören öğretmen adaylarının cevaplarının değişimine ilişkin bulgular ve yorum:

Beşinci araştırma sorusu doğrultusunda oluşturulan bu başlık altında araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT'te yer alan her bir Türk Dünyası ülkesi ile ilişkilendirmiş oldukları kelime sayıları, kelimelerin kesme noktası aralıkları ve kurdukları cümlelerin kategorilendirilmesi analiz edilmiştir.

Tablo 10'a göre birinci sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkeleri ile 393, ikinci sınıftaki öğretmen adaylarının 595, üçüncü sınıftaki öğretmen adaylarının 613, dördüncü sınıftaki öğretmen adaylarının ise 509 kelime ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Türk Dünyası Ülkeleri ile İlişkilendirdikleri Kelime Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Değişimine İlişkin Bulgular

Ülkeler	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf
Türkmenistan	68	95	100	72
Türkiye	68	92	107	103
Azerbaycan	59	71	73	71
Kazakistan	54	103	105	65
Özbekistan	51	82	75	68
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	47	73	76	69
Kırgızistan	46	79	77	61
Toplam	393	595	613	509

Buna göre birinci, ikinci ve üçüncü sınıftaki öğretmen adaylarının KİT'te Türk Dünyası ülkeleri ile ilişkilendirdikleri kelime sayılarında bir artış olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerinin yükseldikçe ilişkilendirdikleri kelime sayılarının artması, bilişsel yapılarında olumlu yönde bir değişimin olduğunu işaret etmektedir.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Türk Dünyası Ülkeleri Hakkında Kurdukları Cümlelerin Sınıf Düzeylerine Göre Değişimine İlişkin Bulgular

Sınıf Düzeyi	Bilimsel bilgi içeren cümle sayısı	Bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısı	Kavram yanlışlığı içeren cümle sayısı	Boş
1.Sınıf	76	67	3	169
2.Sınıf	80	158	10	67
3.Sınıf	92	142	6	75
4.Sınıf	85	146	5	79
Toplam	333	513	24	390

Tablo 11 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Kelime İlişkilendirme Testinde Türk Dünyası ülkelerine yönelik kurdukları cümlelerin 333'ü bilimsel bilgi içeren cümle, 513'ü bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren, 24'ü kavram yanlışlığı içeren cümle olduğu görülmüştür. Bilimsel bilgi içeren cümle sayısının en fazla üçüncü sınıf düzeyinde olduğu ve bu sayının birinci sınıfta en az olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısının en az birinci sınıf, en fazla ikinci sınıf düzeyinde olduğu görülmüştür. Kavram yanlışlığı açısından bakıldığında araştırma kapsamındaki Türk Dünyası ülkeleri ile ilgili en fazla ikinci sınıftaki öğretmen adaylarının kavram yanlışlığına sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca KİT'lerde ki Türk Dünyası ülkelerine ilişkin ilgili cümle kısmını en fazla birinci sınıftaki öğretmen adayları boş bırakmayı tercih ettikleri ancak bu sayının sınıf düzeylerinin artması ile birlikte azaldığı ancak bu azalmanın beklenenden az olduğu fark edilmiştir. Genel olarak bakıldığında bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümleler olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerinin arttıkça bilimsel bilgi içeren ve bilimsel bilgi olmayan cümle sayılarında artış olmasına karşın bu iki kategorideki cümle sayılarının aralarındaki farkın azalmadığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyasına ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının katıldığı araştırma verileri Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) ile toplanmıştır. Kesme noktası tekniği ile analiz edilen araştırma verileri kavram ağları ile gösterilmiştir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT’lerde Türk Dünyası ülkeleri ile ilişkilendirdikleri kelimeler derinlemesine incelenerek analiz edilmiştir. Buna göre araştırmada ulaşılan sonuçlar şunlardır:

Birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkeleri ile ilgili bilişsel yapıları KİT’lerden elde edilen veriler doğrultusunda incelendiğinde belirlenen kesme noktası aralığı daraldıkça ilişkilendirdikleri ülkelerde ve kelime sayılarında bir artış olduğu buna karşılık kavram ağlarında söz konusu ülkeler ile ortak kelimelere yer vermediklerini göstermektedir. Buna ilaveten öğretmen adaylarının araştırma kapsamındaki ülkeleri ilişkilendirdikleri kelimeler incelendiğinde Türkiye’yi milli ve manevi bütünlüğümüz açısından önemli olan Türk Bayrağı, Atatürk, İstiklal Marşı, Bağımsızlık; Azerbaycan’ı Kardeş ülke, doğalgaz, kardeşlik, Bakü; Özbekistan’ı Taşkent, Özbek Pilavı, Çekik gözlüler, Semerkant, Aral gölü ve Türk; Kazakistan’ı Astana ve Kazakça, Kırgızistan’ı Bişkek, Manas Destanı, Somu, Kırgızca; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni Yavru vatan, daha fazla olduğu görülmüştür. Öte yandan öğretmen adaylarının KİT’lerde kurdukları cümleler incelendiğinde Türk dünyası ülkelerinin coğrafi konumları, başkentlerine dikkat çektikleri, aynı zamanda söz konusu ülkelere ilişkin vatanseverlik ve kardeşlik unsurunun vurgulandığı dikkat çekmektedir. Bu durum birinci sınıftaki öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkelerine ilişkin olumlu bir algıya sahip olduğunu işaret etmektedir.

İkinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının bilişsel yapıları KİT verileri doğrultusunda incelendiğinde araştırma kapsamındaki ülkelere Türkiye’yi Bağımsızlık, Kurtuluş Savaşı, Ay yıldız, Bayrak, Demokrasi; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni Yavru Vatan, Barış Harekâtı, Ada, Lefkoşa, Bülent Ecevit, Üniversite, Ayşe tatile çıktı; Azerbaycan’ı Kardeş ülke, Bakü, Türk Vatanı, Kardeş; Kazakistan’ı Rusya ve Astana; Kırgızistan’ı Kırgızca, Bişkek; Özbekistan’ı Özbek pilavı, Aral gölü, Taşkent, Özbekler, İpek yolu; Türkmenistan’ı Türkmen, Aşkabat, Sovyet Sosyalist ülke, Doğalgaz, Türkmence kelimeleri ile ilişkilendirmeleri bu ülkeler hakkında bilişsel yapılarının genel itibarıyla siyasi geçmişinde yaşanan önemli olaylar, ülkelerin başkentleri, birlik ve bütünlüğünde önemli olan unsurlardan oluştuğunu işaret etmektedir. Ancak öğretmen adaylarının söz konusu ülkeler ile ilgili kurdukları cümlelerin ağırlıklı olarak bilimsel bilgi olma-

yan veya yüzeysel bilgi içeren cümle olması bilişsel yapılarının yetersiz olduğunu işaret etmektedir.

İkinci sınıftaki öğretmen adaylarının kelime ilişkilendirmeleri araştırma kapsamındaki ülkeler bazında incelendiğinde birinci sınıftaki öğretmen adaylarına kıyasla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile ilişkilendirdikleri kelimelerin daha bilgi içerikli olduğu ve dönemin siyasi olaylarına vurgu yaptıkları görülmüştür. Ayrıca birinci sınıftaki öğretmen adaylarının belirlenen kesme noktası aralıklarında Türkmenistan ile ilgili bir ilişkilendirmede bulunmazken ikinci sınıftaki öğretmen adaylarında bu durumun tam tersi olarak ilişkilendirmede buldukları tespit edilmiştir. Son olarak birinci ve ikinci sınıftaki öğretmen adaylarının araştırma kapsamındaki ülkeler ile ilgili kurdukları cümle sayılarında bir artış olduğu, cümlelerin analizinde belirlenen kategoriler baz alınarak bakıldığında ise kavram yanılığı yaşayan öğretmen adayı sayısında bir artış olduğu ve bu artışın en fazla Türkmenistan ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Buna ilaveten sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT'lerde araştırma kapsamındaki ülkeler hakkında yalnızca 9-5 kesme noktası aralığında ortak kelimelere yer verdikleri görülmüştür. Buradan hareketle öğretmen adaylarının bilişsel yapılarının yetersiz olmasından kaynaklı olarak kavram yanılığı yaşadıklarını söylemek mümkündür.

Üçüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının bilişsel yapıları KİT verileri doğrultusunda incelendiğinde Türkiye ile bayrak, vatan, Atatürk, Ankara, İstiklal Marşı, Türkçe; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Yavru vatan, Lefkoşa, Barış Harekâtı, Ayşe tatile çıktı, Ada ve Bülent Ecevit; Kazakistan ile Astana, TÜRKSOY; Azerbaycan ile Kardeş ülke, Nahçıvan, Bakü, Hocalı Katliamı, Doğalgaz; Türkmenistan ile Orta Asya, Aşabat, Bayrak; Kırgızistan ile Bişkek, Kırgızca, Destan, Kırmızı, Somu kelimelerini ilişkilendirmeleri öğretmen adaylarının bilişsel yapılarının ülkelerin milli varlıklarında önem teşkil eden siyasi ve sosyal içerikli unsurlardan oluştuğunu göstermektedir. Öğretmen adaylarının kelime ilişkilendirmelerine kesme noktalarına göre bakıldığında kesme noktaları 10-15 ve 9-5 aralıklarında ortak kelimelere yer vermeleri bu ülkeler hakkında benzer bilişsel yapıya sahip olduklarını işaret etmektedir. Buna ilaveten üçüncü sınıftaki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ikinci sınıftaki öğretmen adaylarında olduğu gibi Türk Dünyası ülkeleri hakkında kurdukları cümlelerin çoğunlukla bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümleler kurmaları bu ülkeler hakkında bilişsel yapılarında genel yargıların hakim olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının her ne kadar söz konusu ülkeler hakkında bilimsel açıdan doğru kabul edilen bilgilere sahip olsa da bu sayının yeterli olmadığı, sınıf düzeyleri de göz önünde bulundurulduğunda lisans eğitimlerinde

geçen üç yıllık süre içinde konu ile ilgili bilişsel yapılarında büyük bir değişimin gerçekleşmediği yorumu yapılabilir.

Dördüncü sınıftaki öğretmen adaylarının ise Türkiye ile vatan, bayrak, millet; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Yavru vatan, Rauf Denктаş, Necmettin Erbakan, Ayşe tatile çıktı, Kıbrıs Barış Harekâtı; Özbekistan ile Özbek pilavı, Taşkent, Türk, Asya kelimelerini ilişkilendirdikleri görülmüştür. Buna ilaveten Kazakistan ile Astana, Kardeşlik, Kazakça; Türkmenistan ile Aşkabat, Türkler, doğalgaz, Bağımsızlık, Azerbaycan ile Kardeş ülke, Hocalı Katliamı, Karabağ, Kardeş; Kırgızistan ile Bişkek, Manas Destanı, Türk, Kırmızı kelimelerini ilişkilendirmişlerdir. Bu durum dördüncü sınıftaki öğretmen adaylarının birinci, ikinci ve üçüncü sınıftaki öğretmen adayları ile benzer bilişsel yapılara sahip olduklarını göstermektedir.

Araştırma kapsamında birinci, ikinci ve üçüncü sınıftaki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarındaki değişime bakıldığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkeleri ile ilişkilendirdikleri kelime sayıları bakımından sınıf düzeyleri artmasına paralel olarak ilişkilendirilen kelime sayılarında artış gözlenmiştir. Ancak öğretmen adaylarının ilişkilendirmede buldukları kelimelerde nitelik bakımından büyük değişiklikler gözlenmediği, sayısal olarak bir artışın gerçekleştiği tespit edilmiştir. Çoban ve Temir (2017) akademisyenler ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında katılımcıların ülkemizde büyük bir çoğunluğun Türk Dünyası hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını, hatta bir kısmının hiçbir şeye vakıf olmadıklarını düşündükleri sonucuna varmışlardır. Buna göre sözü edilen araştırma ve bu araştırma sonuçlarından yola çıkarak bireylerin Türk Dünyasına ilişkin gerek örgün eğitim gerekse örtük olarak bireylerin etkili öğrenmeler gerçekleştiremediklerini söylemek mümkündür.

Öğretmen adaylarının kavram ağlarında Türk Dünyası ülkeleri ile ilgili olarak kesme noktası aralıklarında sınıf düzeyi arttıkça ortak kelimelere yerme durumlarında bir artış olduğu görülmüştür. Ancak öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkelerinden daha ziyade Kırgızistan, Türkmenistan, Kazakistan ve Özbekistan ile ortak kelimeler ile ilişkilendirmede buldukları ve bu kelimelerin ağırlıklı olarak Orta Asya, Manat, Çekik gözlüler, Türk, Rusya, Bozkır kelimeleri olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının bu ilişkilendirmelerinden yola çıkarak ortak ilişkilendirmelerde bulunan ülkelerin buldukları coğrafyanın ortaklığına, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından önceki süreçte Rus baskısı altında olduğuna ve bu ülkelerde yaşayan bireylerin fiziksel açıdan benzer özelliklere sahip olduğunu düşündüklerini söylemek mümkündür. Her ne kadar bu ülkeler ile ilgili ortak kelimelere yer verilse de öğretmen adaylarının özel ifadelerle oldukça az yer verdikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç, öğretmen adaylarının söz

konusu ülkeler ile ilgili bilişsel yapılarının farklı sınıf düzeylerinde benzer yapıya sahip olduklarına işaret etmektedir. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının konu ile ilgili eksikliklerinin lisans eğitimleri sona ermeden giderilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ulusoy (2009) araştırmasında öğrencilerin Türk Dünyasına karşı meraklı oldukları ve genel itibarıyla Türk Cumhuriyetlerinin kültürlerini bilme, tanıma ve öğrenmeye karşı istekli oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının meslek hayatlarında öğrencilerine Türk Dünyası hakkında vereceği bilgilerin etkili ve verimli olması bakımından lisans eğitimlerinde bu eksikliklerinin giderilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT'te Türk Dünyası ülkeleri ile ilişkilendirmiş oldukları kelimeler frekans sıklıkları açısından incelendiğinde en fazla Türkiye, Azerbaycan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile olduğu tespit edilmiştir. Bu görüş Alım'ın (2009) araştırma sonuçları ile de örtüşmektedir. Nitekim Alım (2009) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirmiş olduğu araştırma sonucunda katılımcıların Türk Dünyası ülkeleri arasında ülkeler arası ilişkiler bakımından Azerbaycan'ın Türkiye'ye en yakın ülke olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Topal (2014), üniversite öğrencilerinin Türk Dünyasına ilişkin farkındalıklarını araştırdığı çalışmasında katılımcıların Bağımsız Türk Cumhuriyetleri arasında en fazla bildikleri Azerbaycan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olduğu sonucuna ulaşmıştır. Karaçalı (2012) ise Türk Dünyası ülkeleri arasında Türkiye'den sonra en fazla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin öğrenciler tarafından bilindiğini, bu durumun Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye ile daha yakın olmasından kaynaklı olduğunu tespit etmiştir. Ancak Tunçel (2002) araştırmasında öğrencilerin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan Türk ve Müslüman soydaşlarını yeterince hatırlayamamış olmaları sonucuna ulaşması şaşırtıcı bir araştırma sonucu olarak mevcut araştırma bulgularından aksi bir sonuç göstermektedir. Bu kapsamda söz konusu araştırmada ulaşılan bu sonuç ve alanyazındaki diğer araştırma sonuçları bu durumun ortaya çıkmasının söz konusu ülkeler ile yakın siyasi ilişkilerin etkisi olduğuna işaret etmesinden kaynaklı olduğunu göstermektedir.

Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının KİT'lerin ilgili cümle kısmında Türk Dünyası ülkeleri ile ilgili kurdukları cümleler belirtilen kategoriler bazında değerlendirildiğinde çoğunun bilimsel bilgi olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle kurdukları tespit edilmiştir. Ayrıca sınıf düzeyi göz önünde bulundurulduğunda öğretmen adaylarının kurdukları bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içerikli cümle sayılarında belirgin bir azalmanın olmadığı, öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkeleri hakkında kurdukları cüm-

lelerinin daha ziyade manevi birlikteliğe vurgu yapan cümleler ve bu cümlelerin olumlu ifadeler içerdiği gözlemlenmiştir. Nitekim Şahin ve Çoban (2018) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Ortadoğu coğrafyası hakkındaki farkındalıklarına ilişkin araştırmalarında Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsız olan Türk Cumhuriyetlerini dost ülke olarak gördükleri sonucuna ulaşmışlardır. Benzer bir diğer sonuç Kaya ve Topçu'nun (2017) araştırma sonuçlarında rastlanmıştır. Araştırmacılar sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkelerini (Azerbaycan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan) Türkiye'nin dostu olan ülkeler arasında gördüklerini ifade etmişlerdir. Buna göre mevcut araştırma ve alanyazındaki diğer araştırma sonuçlarının benzer olması Türk dünyası ülkelerine ilişkin bireylerin olumlu bir algıya sahip olduğu bundan dolayı söz konusu ülkeler hakkında olumlu ifadeler kullandıklarını göstermektedir. Ancak sosyal bilgiler öğretmen adayları araştırma kapsamındaki ülkeler hakkında her ne kadar olumlu düşüncelere sahip olsalar da bu ülkelerin coğrafi konumları, yeraltı ve yerüstü kaynakları gibi çeşitli özellikleri hakkında oldukça az bilimsel bilgi içeren cümleler kurmaları öğretmen adaylarının coğrafi bilgi bakımından uzun süreli hafızalarındaki bilginin yetersiz olduğunu işaret etmektedir. Ünal ve Özmen (2012) araştırmalarında 1998 sosyal bilgiler öğretim programında 2005 programına kıyasla Türk Dünyası ile ilgili daha fazla kazanıma yer verildiğini tespit etmişlerdir. Bu kapsamda mevcut araştırmada öğretmen adaylarının konu ile ilgili olarak bilişsel yapılarındaki bu yetersizliğin 2005 SBDÖP'de Türk Dünyası ile ilgili kazanımların azlığından kaynaklı olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkelerine ilişkin ürettikleri kelime sayısı sınıf düzeyleri yükseldikçe arttığı ve kurdukları cümleler ile bu ülkelerin manevi birlikteliğine vurgu yaptıkları tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak şu önerilerde bulunulabilir:

-Öğretmen adaylarının Türk dünyasına ilişkin bilişsel yapılarının artırıcı bir eylem araştırması yapılabilir.

-Dördüncü sınıftaki öğretmen adaylarının konu ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin meslek hayatına başladıktan sonra yaşanan değişimin incelendiği boylamsal bir araştırma yapılabilir.

-Öğretmen adaylarının Türk Dünyası ülkeleri ile ilgili kültürel ve siyasi açıdan farklı boyutlarını içeren ve bu boyutların aynı araştırmada karşılaştırmalı olarak incelendiği bir araştırma yapılabilir.

-Diğer üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları ile karşılaştırmalı bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Alım, Mete. "Coğrafya Eğitimi Öğrencilerinin Türk Dünyası Algıları (Atatürk Üniversitesi Örneği)." *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 6. 2 (2009): 575-586.
- Arslan, Sıddık. "Türk Dünyasının Birlikteliğinde Kültürün Rolü." *Turkish Studies* 11. 2 (2016): 149-216.
- Ateş, Sinan, Ayhan İncirci, Oğuzhan Karadeniz ve Mustafa Kapucubaş. "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eski Türkler: Türkiye ve Türkmenistan." *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS)* 2. 1 (2018): 70-85.
- Bahar, Mehmet ve Sibel Özatlı. "Kelime İletişim Testi Yöntemi ile Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Canlıların Temel Bileşenleri Konusundaki Bilişsel Yapılarının Araştırılması." *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 5 (2003): 75-85.
- Bayram, Hasan. *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Türk Dünyası*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011.
- Büyüköztürk, Şener, ve ark. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem, 2017.
- Çoban, Asım, ve Mehmet Temir. "Sosyal Bilgiler Müfredatında Türk Dünyası Konusu ve Dış Politikamıza Etkilerine İlişkin Akademisyen Görüşleri." *Sosyal Bilimler Dergisi/The Journal of Social Science* 4. 18 (2017): 105-115.
- Elmas, Özge Gül. *6. Sınıf Öğrencilerinin "Yenilenebilir Enerji" Konusundaki Bilişsel Yapılarının İncelenmesi*. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2018.
- Ercan, Feride, Taşdere Ahmet, ve Ercan Nilay. "Kelime İlişkilendirme Testi Aracılığıyla Bilişsel Yapının Ve Kavramsal Değişimin Gözlenmesi." *Türk Fen Eğitimi Dergisi* 7. 2 (2010): 136-154.
- Fidan, Serdal. *Türk Dünyası'nda Sosyo-Kültürel Bütünleşme*. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2004.
- Gülüm, Kamile, ve Umut Demirok. "Sosyal Bilgiler Müfredat Programlarında Türk Dünyası İle İlgili Konuların Analizi." *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Afro-Avrasya Özel Sayısı* (2016): 318-329.

- 📖 Johnson, Lars. "Türk Dünyası'nın Sınırları: Türk Topluluklarının Gelişmesinde Bağlayıcı ve Ayırıcı Unsurlar." (Çeviri: Demir, N.) *Türkbilig/Türkoloji Araştırmaları Dergisi* 2.2 (2001): 168-177.
- 📖 Karaçalı, Hülya. *7. Sınıf Öğrencilerinin Zihin Haritasında Türk Dünyası Algısı*. Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), 2012.
- 📖 Kaya, Beytullah, ve Ersin Topçu. "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğrencilerinin Dost ve Düşman Ülke Algıları." *Journal of Education and Practice* 8. 3 (2017): 48-56.
- 📖 Kaymakcı, Selahattin. "Sosyal Bilgiler Dersinde Türk Dünyası Konularının Öğretiminde Çözümlemeli Öykünün Kullanımı Üzerine Bir Araştırma", Türk Dünyası'nda İlmî Araştırmalar Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Celalabat, Kırgızistan, 2016 Mayıs.
- 📖 Kaymakcı, Selahattin, ve Ramazan Alabaş. "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Türk Dünyasının Yeri." Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim Bilimleri Araştırmaları Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Sinop, Türkiye, 2012 Ekim.
- 📖 MEB. (2005). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB.
- 📖 -----. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 Ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- 📖 Saray, Mehmet. *Atatürk ve Türk Dünyası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1995.
- 📖 Sezer, Adem. "Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretim Coğrafya Derslerinde Türk Dünyası Coğrafyasının Öğretimi." *Türklük Bilimi Araştırmaları* 29. 29 (2011): 341-373.
- 📖 Şahin, Esengül, ve Asım Çoban. "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ortaođu Coğrafyası Hakkındaki Farkındalıkları." *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5. 3 (2018): 137-151.
- 📖 Şimşek, Nihat. "Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme." M. Safran içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A, 2015. 615-664.
- 📖 Taldybayeva, Dinara. *Türk Dünyasında Entegrasyon Süreci: Türkiye- Kazakistan İkili İşbirliğinin Sürece Etkileri*. Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2012.

- Topal, Erhan. *Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Coğrafyasına İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2014.
- Topal, Kadriye. *19. Yüzyılda İngiltere'nin Türkistan Siyaseti*. Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), 2014.
- Tunçel, Harun. "Türk Öğrencilerin Zihin Haritalarında İslam Ülkeleri." *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12. 2 (2002): 83-103.
- Turan, Refik. *Azerbaycan'da İlk ve Ortaöğretimde Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları (Sovyet Döneminde Cumhuriyet Dönemine)*. Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2009.
- Ulusoy, Kadir. "İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Türk Dünyası ve Türk Cumhuriyetlerine Yönelik Tutum ve Düşünceleri." *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 1. 26 (2009): 357- 377.
- Ünal, Fatma. *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası Ünitesinde Geçen Haritaların Kullanılabilirlik Düzeyi*. Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008.
- . "Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleriyle Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik İlişkilerini Gösteren Haritaların Kullanılabilirlik Düzeyi Konusunda Bir Araştırma." *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi* 3. 5 (2012): 61-91.
- Ünal, Fatma, ve Cengiz Özmen. "1998 ile 2005 4-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Yer Alan Türk Dünyası Konularının Karşılaştırılması." *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9. 20 (2012): 445-459.
- Yıldırım, Tahsin. *Türkiye'de İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi ile Azerbaycan'da 6. ve 7. Sınıf Tarih Derslerinin Muhteva Yönünden Karşılaştırılması*. Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006.
- Yıldırım, İteriş. *Türkiye'nin Türk Dünyası Politikaları: Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ile İlişkiler*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015.

- 📖 Yıldırım, Ali, ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin, 2016.
- 📖 YÖK. (2006). *Yükseköğretim Kurulu Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı: Ankara*. (Erişim Tarihi: 30.03.2019).
- 📖 -----. (2018). *Yükseköğretim Kurulu Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı: Ankara*. <https://www.yok.gov.tr> (Erişim tarihi: 05.03.2019).